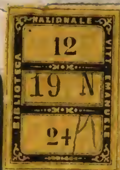

VITT. EMANUELE

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
19 N
24/11

PAVLI IOVII NOVOCOMENSIS,

DE PISCIBVS MARINIS, LACVSTRIBVS, FLVVIATILIBVS, ITEM DE TESTACEIS AC SALSAMENTIS LIBER.

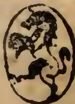
Accipienses Pisag. c. 5.

PAVLI IOVII NOVOCOMENSIS MEDICI DE ROMANIS PISCIBVS LIBELLVS AD LVDOVICVM BORBONIVM CARDINALEM AMPLISSIMVM

SVades Reuerendissime ac Illustrissime Domine, qui etiam iure optimo compellere potes, ut ea literis tradam, quæ de Romanis piscibus erudite atq; subtiliter fuere disputata, quum te, et Ioannem Lotharingum præclarissimi ingenij Cardinalem Clemens Pontifex, familiari conuiuio, ueluti animum remissurus, hylariter excepisset. Res est cognitu, tractatuq; difficilis, cum propter infinitam fere naturæ piscium uarietatem, quæ me et plerosq; alios admodum curiosos hactenus irrito labore fatigauit, tum propter incredibilem scriptorum discrepantiam, qui ex multiplici linguarum uarietate perpetuas huiusmodi studijs tenebras offuderunt. Quibus de causis necesse est, ut animus rei difficultate permotus totum hoc munus, quod maioribus doctrinæ, exactiorisq; iudicij neruis esset extendendum, haud mediocriter reformidet. Sed ea est dignitas, amplitudoq; tua et morum suauitas cum singulari optimarum literarum cupiditate coniuncta, ut honoris mei uel gloriolæ, siqua ingenuis studiis parta est, iacturam plane facere, quã honestissimo desyderio tuo penitus deesse malim. Verum tu postea iudicaueris, an ego qui rem tam difficilis argumenti et maiorem omnino ingenij facultatem postulãtis, impudentiæ culpa uacauerim, quum eius nominis ueniam iam deprecer, ut officiosus et perhumanus appaream. Proinde hunc libellum ab acrioribus censoribus minus seuere iudicari uelim, quando eum festiua quadam hylaritate ueluti ludibundus, dum multi per hæc Saturnalia, aleæ, cæterisq; uoluptatibus uacarent, antiquis meis earum rerum obseruationibus

memoria repetitis, aliqua ex parte perfecerim. Eritq; hic male feriati hominis ingenuus labor, fortasse præludium iusti, absolutiq; operis, si qui literis ac industria pollent, proposita oculis, et a me quasi per transennam commonstrata, accuratius contemplari, ac uberioribus interpretationibus illustrare noluerint. Ego certe hoc munere, et tibi in primis, et illis gratum fecisse uidebor, animusq; etiam meus tanquã amœniore diuerticulo recreatus ad institutas absoluendæ Historiæ lucubrationes et firmior et alacrior reuertetur. Exibit enim in publicum propediem huiusmodi laboriosissimi operis prima Decas non sine aliqua spe immortalitatis, et tum quidem multo auctior et ornatior, si eam tibi et Francisco Regi tuo, quem liberalibus studijs delectari audiuimus, aliquando placuisse cognouero. Vale.

EX VATICANO. IIII. CALENDAS APRILIS. M.D.XXIIII.

CAPVT PRIMVM.

Singulorum Piscium nomina, naturamq; indagare, sicuti infiniti prope laboris est, et doctrinæ haud mediocris, ita præsentis non erit instituti, quum Græci authores qui naturæ rerum abdita diligentissime perscrutati sunt, suaq; nomina singulis rebus indiderunt, de toto aquatilium genere, uarijs uoluminibus abunde conscripserint. Neq; ipsum Plinium ciuem meum penitus imitabor, qui ut Græcorum inuenta Romanis literis exprimeret, tota natura ubiq; mirifice repræsentata, non modo conclusi maris, ac fluminum pisces, uerum etiam ipsas belluas toto oceano fugientes persecutus est. Itaq; nostrorum litorum finibus non abscedam, atq; ij tantum Pisces, e quibus Romæ generosa parantur obsonia, e Tyrrheno mari, fluuijs, ac lacubus Italiæ citabuntur. Neq; mirum curiosis esse debuerit, si quæ ueteres prodidere, nostræ tempestatis piscationi, omni ex parte, minime cõsenserint. Nam, etsi easdē semper animantium species perpetuo naturæ ordine terra mariq; fuisse, nequaquā sit dubitandū, multa tamen uarijs de causis uariata, atq; immutata uidentur. Insani siquidem Principes quibus opes ludibrio erant, sicut hominum, ita et piscium colonias aliquando deduxere, ut luxuria in promptu haberet, quæ pauloante frustra concupisset, et nouos inde incolas ipsa litora mirarentur. Scarum enim illum prænobilem in Græcia piscem, quem Ennius poeta, ob excellentiam, Iouis cerebrum uocitabat, Optatus Tiberij Cæsaris libertus, ut ante eum Lucullus Cerasum, Campanis litoribus importauit, cuius sobolem uel penitus interijsse, uel ut credi par est, longo patrij maris desiderio abductum, in Græciam remeasse putamus. Acipenser quoq; ille Regum mensis usurpatus, et conuersa in caput squammarum serie insignis, eadem ratione, quod fortasse fuerit inquilinus, hac ætate proculdubio euanuit. Peregrinantur enim sua sponte pisces, sæpiusq; natalibus locis demigrant, tædioq; litorum, uel ab innata lasciuia, ad quærendas nouas sedes per immensa pelagi spacia deferuntur.

scarus

Acipēser

Nouos etiam pisces retibus exceptos piscatores admirati sunt, quos de extremis maris recessibus, imisq; profundi gurgitibus prouenire, uel per Gaditanas fauces in mare nostrum a uastissimo oceano irrumpere credendum est, sicuti etiam certis annorum curriculis inusitati generis aues e diuersa terrarum regione in Italiam aduolasse traduntur. Multa quoq; piscatoriæ artis instrumenta defecere, quum eius præcepta, aut per manus tradi, aut literarum memoriæ, intercidentibus ueterum libris, demandari nequiuerint, et contra, nouæ fraudes, aliæq; insidiæ a recentioribus sint excogitatæ. quæ res non mediocrem ad dinoscendos pisces difficultatem attulisse uidetur, ita ut existimare liceat quosdam pisces, uno argumento quod nusquã appareant, uitare retia, atq; astu nostrorum artes ludificari, aliquos uero frequentius, quã antiquis euenerit, capi, de quorum nomine nunc maxime dubitemus. Constat nonnullos pisces, alias in nullo censu, quod mire principum gulæ placuissent, summam per aliquod tempus publica quadam assentatione claritatem obtinuisse, qui postmodum extincta cum his regibus raritatis opinione, quum omnes saporem ipsum æquali ac libero totius populi iudicio metirentur, uilissimo demũ precio uenierunt, uti modo Merlucciæ plebeio admodum pisci Hadrianus Pontifex sicuti in administranda republica hebetis ingenij, uel deprauati iudicij, ita in esculentis insulsissimi gustus, supra mediocre pretium, ridente toto foro piscario, iam fecerat. Nec mirum esse debet, quum diuersum alij atq; alij palatum habeant, numerosioraq; obsonia mari petantur, quã terra, siquidem non modo uolucres, cæterasq; syluarum animantes fœcundissima maria gignunt, sed ex ipsis piscibus etiam instrumenta, stupenda uarietate, quæ homines imitentur, in fabriles usus abunde præbeant, nihilq; animo concipi, uel oculis uideri possit intra hoc cœlum, quo nos integimur, quod ipse Neptunus pater, in opulentissimis profundi regnis non habeat et benigue largiatur. Sed et maior piscium copia, maiorq;

uarietas, quã nunc concupiscere contingat, antiquitus Romæ uisebatur, quum in summo luxus fastigio peregrini pisces a remotissimis Ionij, Siculiq; litoribus peterentur, ob idq; expeditissimi myoparones essent instituti, quorum remigio quicquid Brundusij, Messanæ, Tarentiq; excelleret, Romanis culinis protinus inferretur, eosq; tum maxime sapidos pisces æstimarent, quos et maximo piscantium labore, et summis sumptibus quæsiuissent. Sed hoc certe parum fuerit, Ionij incolas perforatis inclusos caueis captiuos trahere, adnitentibusq; remis ac uelis longinqua uerrere maria, ut magnæ Græciæ obsonia non recentia modo, uerum adhuc spirantia Romani lurcones absumerent, quum in quibusdam Cæsaribus ea quoq; prurientis gulæ petulantia fuerit, ut in maritimis regionibus pisces fastidirent, quos postea in montanis, locisque mediterraneis quum essent, ueluti sordescente uenatione, per dispositos equos et quidem multa timentium seruorum diligentia adduci curarent. Adinuentæ quoq; fuere Piscinæ, quas ad mare, insano quidem sumptu extruebant, ut sæuientium aliquãdo uentorum rabies et hac quoq; hominum industria uinceretur, nec castigari luxuria posset, etiam si Aeolus atq; Neptunus, cæteraq; Ponti numina, infensa ac infesta epulantibus esse noluissent. Itaq; nullo anni tempore, nullisq; in locis, etiam a mari procul remotis, egregij Romanis mensis pisces defuere. Siquidem studium eius rei, curamq; illam, inueterati gentis mores excoluerant, quando nulla uel frigidulo, ut poetice dicam, digna equite cœna censeretur, quæ marinis dapibus caruisset. Nos uero contra, nisi lege coacti piscibus uescimur, quum certis diebus uolucrem aut quadrupedem esitasse, piaculum sit, ita ut si animi religione soluerentur, nunquã profecto pisces ipsos, sed caprum, perdicem Gaueones, pro mulis, auratis, ac lupis sectaturos appareat. atq; hos tantum fortasse, quum gula cotidianis expleta ferculis noua sibi ad inuitandam famem diuerticula quæsiuerit. Tãtumq; abest, ut pisces cupidius affecte-

mus, ut quadragenis illis uerni ieiunij diebus, neq; deorum metu, neq; infamia permoti, aliquando ad uorandas carnes, detestanda cupiditate rapiamur. Quibus de causis effectum est, ut neglecta piscatione, uetera piscium nomina penitus exoleuerint. A nostris enim uere tantū ipso, enixe certatimq; piscantibus omnis generis pisces minime capiuntur. Etenim pisces pro uarietate temporum modo nagantur, modo latibula quærunt, in quibus se condant, neq; illorum captura est, nisi certis fere temporibus. Clupeæ ad prima statim ueris signa, quum Ciconiæ aduentant, subire Tyberim solent, inclinante uere nusquā apparent. In Lario etiam lacu Pigus piscis ille clauis caligaribus insignis, ut Plinius refert, non alias unquā a me, hoc etiam curiose quærente, conspici potuit, quā Vergiliarum ortu, quibus maxime diebus Turdi gregatim ab alpibus in uineta deuolare consueuerunt. Sed id præsertim in causa est, cur sæpius fallamur, et difficillime uera ea uocabula deprehendamus, quod aliis, atq; aliis nominibus diuersi litorum tractus (ut Plinianis utar uerbis) eosdem pisces appellent. Nec mirum, cum rem Romanam ita uolentibus fatis barbaræ nationes afflixerint, ipsaque Europa externarum gentium repleta colonijs, iampridem ueras literas, et antiquam dignitatem amiserit.

De Capidolio Caput. II.

MAximus inter pisces qui hæc litora attingant, Capidolius ab Romanis appellatur. unum ex his, paucis ante annis nasta corporis magnitudine oculis ac dentibus truculentum irata maria ingentibus propulsum fluctibus humilia in uada detruserunt non longe a Grauiscis in ora Tuscorum. Inhæsit multa reciprocantis pelagi iactatione fatigatus arenæ, quam pondere suo, impetuq; sulcauerat. Neq; inde sua oppressus mole circunagere sese præ inertia aut euadere potuit, quum maria

modo

modo tantis inflata fluctibus, subsecuta tranquillitate, frustra elu-ctantem frequentibus pragrandis caudæ flexibus, fugamq; in altum multo gemitu molientem, quieto, uadosoque in litore destituissent. Ergo perpetuis ueluti circũuallatus aggeribus crebro, multoq; reflatu indignabundus et expirans circũfusis populis prædæ atque spectaculo fuit, membratimq; securibus cæsus et subditus prælis in lucernarum usus liquorem præbuit. tanta erat belluæ uastitas, tantaq; eius dorsi altitudo, ut facile utrinq; pariter equitantibus mutuum aspectum eriperet. Fuere miraculo ingentia ossa in templorum uestibulis suspensa, et in his præsertim oculorum receptacula, quæ orbem prægrandis dolij æquabant. Sed ea res mox in prodigium uersa est, sicuti tristi admodum euentu statim apparuit. quum enim æstiui soles fœda putrescentis belluæ uiscera feruoribus excitata sanie corrupissent, quanquã aggesta materia teterrimi odoris fastidio cremaretur, breui tamen adeo fœtido, noxioq; uapore regionem suapte natura pestilentem infecit, ut ea inauditi spectaculi uoluptas multis incolarum funeribus eo autumno constiterit. Non multis quoq; ante annis alia eiusdem generis bellua non longe ab Arni fluminis ostio, sæuiente austri flatibus tempestate, uadis illisa est, quam morbo ac senio multaq; agitatione confectam simulis accolarum concursus dissecuit, extractisq; ad spectaculum costis, spinæq; Sphondylis, continuo concremauit, ne graui eo halitu aer adfectus insalubrior redderetur. Capidolium a Plinio Orcam uocatum esse crediderim, quã spectante populo Romano Claudius Cæsar Ostiensi in portu longo plagarum ordine conclusam, ueluti maximo in circo, uel ipsa Naumachia, Prætoriana classe inuectus, circunfusoq; milite, expugnauit atq; confecit, nec minore quidẽ spectaculi gloria, quã antea serpentem ad Bagradam Attilius Regulus admotis castris et directis catapultis atq; balistis oppresserit. Orcæ cum Balænis continenter bella gerunt et toto oceano cruentissimus inter se prælijs dimi-

cant, utraeq; Gaditanum fretum aliquando ingrediuntur. Est et in oceano cetarij generis Rota, quam uidit Lusitana classis, dum extremum Aethiopiae promontorium superaret, geminas dorso rotas gestare uidebatur, ad earum similitudinem quae frumentarias molas impellente uento editioribus in locis circũducunt. Extimuere tantae belluae congressum periti nautae, qui modo ignoti maris immensos fluctus, certaq; pericula contempserant, satiusq; uisum conuersis uelis fugam capere, quã expectare belluam terribili fragore uasta, spumosaq; maria proscindentem, et superbo fremitu ueluti conspectis hostibus praelium cientem. Neq; eam terruere excussa nauibus tormenta, quorum boatibus ea maria resonabant, fugientesq; proculdubio immanis bellua uastis maeandris adnatando fuisset consecuta, uentis, ac uelis celeritate cedentibus, nisi mirabunda substitisset, quippe quae perpetuam intendentibus fugam satis gloriosa insectatione, uictoriam expressisse uideretur. Conspicitur et Physiter piscis extra columnas herculeas, Flator ab latinis appellatus, qui frequenti reflatu praealtas undas euomere solet, ita ut procul nauigiorum uela ob spumantis aquae candorem appareant. Eae belluae superiore biennio quibusdam Caesarianis e Britania in Hispaniam traijcientibus magnum terrorem incussere, quum Gallorum nauigia ea uelorum spetie e longinquo repraesentassent, qui tum ardente bello, ea maria infestis classibus obsidebant. Sed iam oceano suas belluas relinquamus, quum fercula mensarum potius, quam naturae maris tam multa miracula simus narraturi.

De Boue bellua et Cannicula. Caput. III.

SEd antequã ad eos pisces, qui conuiuijs inferuntur, proposito ordine ueniamus, Bos ille ingentis, latiq; corporis natantium hominum deuorator, minime erit praetereundus. Is admirabili calliditate in

mari nostro grassatur, portusque et exculta aedificijs litora saepius frequentat, inde occultus et quasi torpens simulata segnitia natantes adoritur. Bendinellus Saulus Cardinalis *saepius referre solebat, se admodum adolescentem cum alijs eius aetatis sodalibus natandi studio, non longe a portu in mare altius prouectum, in huiusmodi belluam incidisse, quae sedato ac maxime tranquillo in mari quieta et immobilis, distincte, atque perspicue uisebatur, cuius aspectu adeo expauerit, ut timore praepediente ab solita natandi peritia pene destitutus, aegre se receperit.* Aethiopem *uero qui peregregius erat urinator, quique ipsis adolescentibus corpora eorum ac animos maris periculis paulatim insuefaciendo, natandi artem tradebat, subsidenti in insidijs belluae obuium celeri natatu prodijsse, siue ut pauentium mentes, eius monstri incursu consternatas despecto periculo confirmaret, uel ut ipse ad referendum miraculum, belluae effigiem propius intueretur. Sed belluam praedae intentam illum temere adnatantem immani exceptum hiatu confestim deuorasse, neq; alia infeliciter pereuntis* Aethiopis *aedita signa, praeter spumam cruentam, agitato in mari ebullientem, ita ut prius multiplici et peracuta dentium serie confixus, quã deuoratus esse crederetur.* Oppianus *homicidam bouem elegantissime descripsit, cuius sententia a* Lippo *pulcherrimis uersibus latine tralata est, quum caeteri authores de hoc nullam fere mentionem fecissent.* *Est et infesta natantibus ipsa Canicula, quae mortiferis potius dentibus mordicus homines dilacerat, quã deuoret, quum capite tantum saeua castigatum habeat uentrem et in praelongam ac tenuem exeat caudam, cuius astus, naturamq; multo simul metu, multaque audacia memorabilem, si referre conarer, insulsissime facerem, quum* Plinius *incomparabili elegantia breuitateque, ut miri eius ingenij mos fuit, suo loco eam expresserit.*

Canicul

De Sturione. Caput. IIII.

Ex omnibus Piscibus, qui lautioribus apponuntur mensis, nullus est toto mari, uel amnibus ipso Sturione procerior atque sapidior. Siquidem ubique terrarum et maximum pretium et summam dignitatem hac ætate semper obtinuit. Maria hunc gignunt, sed eum flumina maxime nobilitant, pinguescit enim dulcium aquarum haustu, subagrestemq; illum saporem exuit, qui prealto in mari concipitur. Magnos amnes perquã libenter subit, propterea in Nilo, Tanai, et Danubio, Padoq; fluminibus maxime reperitur. Caput eius rostratum est, et ad effigiem quadratæ pyramidis protensum. Os illi est sine maxillis, sine dentibus diuersum penitus ab reliquorum piscium forma, idq; sub mento in ipsa prope iuguli parte ad similitudinem fistulæ harundineæ rotundum, semperq; patens, et chartilagineum et summe candidum, cuius hiatum in procerioribus hasta brachij crassitudine haud facile impleret. Cæterum totũ caput dura potius, et callosa chartilagine, quã certis ossibus constat, quod ex lento quodam, et præpingui mucore concretum esse uidetur. Naribus autem omnino quæ illi pertenues sunt supra rostrum, refrigerantur, cum branchijs omnino latis careant, et si quam hauriendo recipit aquam, illam eodem prono ore statim regerit. Toto autem dorso crassiores quædam squamæ ossea duritie certo numero, ordineq; distinctæ, intercurrente spinæ acie ad elegantiam eminent, uti in magnificentioribus ualuis hodie uidemus, quas ferrei atque inaurati claui certa serie confixi decentissime figurant. cæteræ corporis partes cuticulari et scabro admodum operimẽto potius quam perpetuis squamis integuntur, idq; ad subuiridis atriq; coloris speciẽ. Quo nomine autẽ ab antiquis Sturio fuerit appellatus, haud facile diuinauerim, quãdo grauissimi nostræ tempestatis scriptores uarijs sententijs inter se dissentiãt, quæ quidẽ magno etiam interuallo

a ueritate discrepant. Et has quidem sententias uanis innixas coniecturis aliquanto facilius erit confutare, quã uerum, certumq; nomen celebratissimi piscis in medium afferre. Satis tamen fuerit, curiosos de alienis erroribus admonuisse, ut aliud ipsi accommodatius ac melius inuestigent, si nos fortasse minus proprium nomen inuenisse uidebimur. Raphael Volaterranus, qui laboriosissimum cunctis de rebus uolumen condidit, arbitratus est eum hodie Sturionem esse, qui apud Græcos Labrax, apud latinos uero Lupus fuerit, cuius opinionem pleriq; Romanæ Academiæ proceres et ante alios Thomas Phædrus et Portius Camillus omnibus conuiuijs probauerunt, his maxime adducti argumẽtis, quod Lupus Tyberinus longe omnium piscium apud Romanos esset laudatissimus, et is maxime qui cloacas urbis intraret, atq; inter duos pontes caperetur, qua una modo conditione Sturiones omnium iudicio summam saporis commendationẽ accipiant, sicuti eos Horatius et Iuuenalis, itemq;. M. Varro et Plinius et Macrobius celebrarint, referre etiam ad prisci nominis coniecturam, Sturiones hodie a nostris piscatoribus, Lupos appellari, soleréq; eos capto eo pisce, quum retia trahunt, clariore uoce præ lætitia, Lupi nomen ingeminare. Quæ coniecturæ multis rationibus mihi admodum friuolæ uidentur, quum id genus argumenti apud Dialecticos fallacissimum sit, Lupi Tyberini sunt delicatissimi, sed Sturiones Tyberini sunt delicatissimi, igitur Sturiones sunt lupi. In hoc enim non comparatur totum luporum genus, cum alijs piscibus, sed eorum, qui in Tyberi capiuntur, ab his qui in alto degant mari, differentia exprimitur. Ridiculum enim esset etiã apud mediocriter intelligentes, parasitos Lacciã, Spigolam, atq; Lampetram in Tyberi pariter captos, qui mox latine nominabuntur, uno prælato Sturione in secundis dignitatis gradibus collocare, quum Sturio non semper sit gratissimus, utpote qui in mediis tantum solstitij feruoribus laudetur. Pogius doctioris Pogij filius in

senectute non modo eruditus, sed usq; ad iracundiam in conditura ferculorum morosus, et uehemens parasitus, quum Sturionem apud antiquos Lupum fuisse et ipse crederet, in pontificiis quas maxime sectabatur, cœnis, dicere solebat, ueteres insulsum habuisse palatum, quod tantopere Lupum celebrassent, eum enim carnes habere cum præduras, tum multa glutinosioris succi exuberantia insuaueis, quæ prius appetentes satient & expleant, quã delectent. Propterea non domini, sed familiæ potius mensis apponendum esse censebat, uno tantum excepto capite, cuius elixi & leucophago conditi, latebras & recessus omnes ipse furcula simul ac digitis auidissime scrutabatur. Sed ne in refellendis eorum argumentis nimium immoremur, dicamus Lupum alium esse piscem a Sturione, Spigolam uulgari nomine nuncupatum, quo probato, Sturionem illis sine nomine relinquemus. Spigola hodie apud Romanos est, qui in Venetia Varollus, Lupacia in Liguria, in Hetruria Araneus, & Lupus in Hispania uocitatur. Romanus inter Tyberinos captus pontes, omnium consensu palmam obtinet, constat enim piscatorum testimonio, qui pluris illum, quã in alto captum mari, lautorum obsonatoribus uendunt. Is admodum uorax subire cloacas solet & mediæ cryptas intrare Suburræ, ut ait Iuuenalis. circa sterquilinia, et eiecticias sordes moratur, obuia quæq; deuorat, nec piscibus ullis, uel corruptissimis escis parcit, paucis ante mensibus quũ in foro piscario ingens Spigola exenteraretur, oblongus serpens in uẽtre repertus est. Quibus de causis in Tyberi mirum in modum pinguescit & adolescit, nec abnuerim etiam Sturiones subire amnem & pinguioribus aquis gaudere, eosq; tanto sapidiores esse, quanto magis a maris litoribus recesserint. Sed hac ratione Lupus et Sturio idem esse minime probatur, quum utraque differentia ambobus æque conueniat. subire enim amnem Tyberinum, & ea pastione gaudere atq; pinguescere, proprium potius Spigolæ, quã

Sturionis esse uidetur, quoniam non comparamus Sturionem in alto captum, cum eo quem in Vrbe expiscamur, quum nunquã fere Sturio uel certe rarissime in prædalto mari capiatur, ut piscatorum testimonijs clare deprehendimus, at contra Spigola & ex alto mari & ex amne Tyberi quotidie hamis uel retibus extrahatur. Ita ut Horatium id innuisse clare admodum existimemus, quum dicit.

Vnde datum sentis, Lupus hic Tyberinus, an alto
Captus hiet, pontesue inter iactatus, an amnis
Hostia sub Tusci? laudas insane trilibrem
Mulum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.
Ducit te species uideo. quid pertinet ergo
Proceros odisse Lupos? quia scilicet illis
Maiorem natura modum dedit, his breue pondus.
Ieiunus stomachus raro uulgaria temnit.

Patet igitur Lupos capi et in alto, et inter pontes, quod euidentissime in Spigolis hodie cõtingit. Facit etiam ad coniecturã non contemnendã illud, captus hiet, quis.n.unquã Sturionẽ uidit hiantem, quũ os sub rostro habeat, et immobile et angustum, quodq; nullo uel uertebræ, uel ductilis mandibulæ beneficio dilatari potest, in Spigola autẽ sit repandum et latũ, uti semper in ipsis uidemus, soleantq; ad elegantiã obsonatores malo Arantio lassatas illas hiantis oris maxillas adimplere. Neq; illud obstiterit, quod dicere solebat Amiterninus pertinax grãmaticus, qui perpetuas cum syllabis lites exercuit, Horatium scilicet dixisse, proceros odisse Lupos, ut significaret paruos maioribus esse præstantiores, quod adamussim Sturionibus ipsis cõgruere uideatur, quãdo Lurcones et diligentissimi quique Ganeonum paruos Sturiones, quos Porcelletas appellent, repudiatis maioribus consectentur. Plurimum.n.a Poetæ sensibus bonus ille grammaticus aberrabat. Nã Horatius proceros Lupos cũ scipsis minoribus nõ cõparauit,

sed eum Mulis trilibribus, sicuti paulopost apertissime declarat, dicens maiorem a natura modum Lupis esse datum, qui Mulis parum crescentibus sit denegatus. Verum is tum egregie et magno quidem cũ ioco, quum superbe contenderet, a nobis coarguebatur, interrogantibus enim quemnam antiquitus piscem fuisse Spigolam putaret, quam adeo libenter ipse edere soleret, si Lupus Sturio esse diceretur, respondebat illam esse Squillam, ridendo quidem errore, ut in proprio capite de Squilla quum de Iuuenalis uersibus agetur, diffuse narrabimus. Sed id me plurimum mouet, quod Spigola hodie in Hispania Lupus appelletur, quæ una terrarum latinam linguam magna ex parte incorruptam conseruauit, ipsique Ligures proximum latino eius piscis nomen pronuncient. Cæterum ad tollendam huius quæstionis ambiguitatem, Aristotelis sententiam adducemus, ait enim Lupum esse squamigerum et quaternis pinnis innatare. quæ differentiæ ipsum Sturionem excludere uidentur, quum non squamis, sed cute potius aspera contegatur, nec quaternis pinnis ad natandi usum instruatur. Præterea Galenus in tertio de Alimentis Lupum ait, subtiliorem generare sanguinem et propterea cum perdicis carnibus quadam similitudine conuenire; quod nemo sanus Medicus Sturioni attribuere audebit, quum crassum potius humorem adgeneret, et ualde lentum, quod uiscosum dicunt, ipsisq; aptius adultæ uitulæ carnibus, quam perdicum leuissimis pulpis æquiperetur. Cornelius quoq; Celsus ad corroborandam Galeni authoritatem, Lupum et Mulum inter pisces leuioris esse alimenti apertissime dicit, quod et nostra quoq; experientia cotidie comprobatur. Porro ipse diuus Ambrosius in Hexahemero, teneritudinẽ in lupo mirifice laudat, sicuti Plinius in eodem molliciem extollit, quum nec Sturionis præteneræ sint carnes, et Luporum longe tenerrimæ consensu omnium habeantur. Putauere etiam Plinium quum Lupos a candore lanarũ lanatos dictos asserat, de Sturione intelligere uoluisse, quod

Sturionum

Sturionum carnes plurimum albicare uideantur, quasi Lupi uel argentearum squamarum candore, uel summo illo lactearum carnium albore, cæteros omneis pisces non superent. Illud quoq; Martialis,

Laneus euganei Lupus excipit ora Timaui,

Eorum opinionem aperte redarguit, quoniam Timauus flumen in finibus Aquileiensium, cuius ostia celebrata a Virgilio, hodie magna ex parte extenuata, oblimataq; sunt, Sturiones non habet, qui tamen Varollis et Troctis abundat. Quod si dicatur Martialem pro Timauo Medoacum, qui hodie Patauinorum Brenta est, accipere uoluisse, eadem ratione respondemus, quum Brenta manifeste, aut nullos, aut certe paucissimos, et quidem minutulos Sturiones ferat, ita ut Martialis celebraturus Sturionem, insulse admodum ad Timauum recurrisse uideatur, quum in propinquo Padum haberet, et sua magnitudine insignem et multa Sturionum copia longe clarissimum. Ad certiorem quoque opinionis nostræ fidem pertinere uidetur, id quod a piscatoribus non sine miraculo de Spigolis hodie recitatur, quos ut hamo hæserint, statim discurrere magno nixu, dilatareque uulnera referunt, ut hamorum insidiæ excarnificato sponte gutture excidant, atq; eo modo in libertatem se uendicare, id quod distincte Plinius ipse Aristotelem secutus commemorat. Ex aduerso autem constat, Sturiones solis retibus capi, nunquã uero hamis, præsertim si cubito maiores fuerint, eosq; piscatores referunt, magno impetu plagarum sæpe maculas dilatare et abrumpere consueuisse, proptereaq; accidere, ut hamis non capiantur, quoniam Sturiones lambendo, sugendoq; potius, quã uorando, inepto ad escam corripiendam ore ipso sine controuersia alantur. Cæterum id me plurimum admonet, ut Lupum Sturionem esse non posse certissime credam, quoniam et Lupi omnium ferme scriptorum testimonio, et Spigolæ hodie, hamorum lineas dentibus serratis abrodere soleant, quod Sturiones ipsos, quum dentibus manifeste careant, efficere

posse nemo sanus affirmauerit. Extat quoq; apud Columellam dictum illud Philippi admodum luxuriosum, qui apud hospitem Cassino in oppido, Lupum sibi in cœna appositũ gustabundus expuit, addens peream inquit, nisi piscẽ putaui, quasi uellet innuere solos Tyberinos Lupos piscis nomine dignos esse, cæteros autem Lupos inter quisquilias potius, quã inter pisces esse reponendos. ex quo ego plane conijcio illum Lupum Sturionum esse minime potuisse, quando eius tractus amnes, qui sunt in Cassinate agro, & in Arpinatium finibus, Sturiones non ferant. Quisnam autem fuerit ille Lupus M. Philippi palato ingratus, docebimus, quum de Troctis agetur. Secunda opinio de nomine Sturionis Franciscũ Philelphum principem habuit, in qua etiam nunc quosdã e nostris Transpadanis exoletæ admodum eruditionis, esse uideo. Is ut erat inter imperitos audax, utpote qui rudi illa tempestate Græcarum literarum notitia clarus atq; insignis euaserat, Sturionẽ latine esse Attilum, pluribus per totam Italiam epistolis super ea re conscriptis diuulgauit, indoctos appellans non sine uerborũ contumelia, qui secus ac ipse crederet, de ui eius uocabuli sentire uoluissent. sed tantum abest, ut uerum nomen inuenerit, ut ipse dum alios inscitiæ bonarum literarum arguere contendit, in alium aliquanto grauiorem errorem pueriliter sit lapsus. Scribit enim Sturionem nullo modo Lupum esse, quoniam Lupus sine controuersia, is hodie sit piscis, qui ab omnibus Lucius appellatur, quoniam lycos græce, Lupus sit, qui postmodum immutata litera in Lucium, deprauantibus latinis abierit. exprimitq; Philelphus effigiem illius Lucij oblongi piscis, extenti capitis et oris maxime denticulati, qui furuas per transuersum fascias habet, dorsum item atrum & uentrẽ admodũ candidũ, quiq; amnibus ac lacubus totius Italiæ maxime sit familiaris, quasi præproperus senex non animaduerterit Lupum quadrupedem lycum, piscem uero Labraca, a suis Græcis appellari. Sed per deos immortales, quænam

insania fuerit, Lupos tãtopere ab omnibus authoribus cõmendatos, dicere eosdẽ esse, qui uulgo Lucij nocitẽtur, quum Lucij, plebeia potius inter obsonia censeantur, quã Romæ nobiliũ usurpentur mensis, ita ut nunquã, nisi in summa marinorũ penuria, sicut aliquãdo accidit piscatione tempestatibus sublata, in mensam ueniant, et id tum etiam ad honestandam potius patinam, ut dicunt, quã ad conuiuas eo edulio conciliandos. Dicebat Pogius Lucio, etiam ex Cimino lacu, & ei quidem præpingui nullam unquã inesse gratiã, nisi quum solus in maxima conuiuarum inedia prandijs apponeretur. Miror quoq; tãtæ lectionis hominem apud Ausonium ea carmina minime lectitasse, quibus Lucius ignobilis piscis alius a Lupo, apud Belgas & Britanos frequens nominatur, ut proprio capite de Lucio mox dicemus. Neq; mirum esse debet, si Lucius apud antiquos parũ celebratus esse uideatur, quum paucos præter unum Ausonium, authores curiosus etiam lector sit inuenturus, qui de lacuum & fluuiorum piscibus fecerint mentionem, quando lupum inter marinos pisces, qui tamẽ flumina subeant, ab omnibus adnumerari, Lucium uero nunquã intrare maria, uno totius Europæ consensu manifestissime constet. Cæterum Philelphus Sturionem antiquitus fuisse Attilum asserebat, unius Plinij authoritati innixus, qui in nono naturalis historiæ, quum de Thynnorum magnitudine loqueretur, dicit. Sunt et in quibusdam amnibus haud minores, Sylurus in Nilo, Esos in Rheno, Attilus in Pado inertia pinguescens ad mille aliquando libras catenato captus hamo, nec nisi boum iugis extractus. Quibus adductus uerbis Attilum non posse esse alium a Sturione putauit, quum Sturiones illos prægrandes, qui in Pado caperẽtur, pisciũ eius amnis longe maximos arbitraretur, quod manifeste falsissimũ est. Nam Attilus is est, qui a Ferrariensibus Adelus seruato antiquiore uocabulo nuncupatur, piscis inquã ipso Sturione amplior, et effigie, sapore, pretio, et tota fere natura ab eo dissimilis, atq; adeo diuersus,

ut in prouerbiū, Ferrariæ uenerit, quum duas inter se res maxime distantes significare uolunt, eas sic differre, ut Sturionem ab Attilo, dicant. uti nuper nobis etiam confirmauit Ferrariensium legatio, ab Alfonso Atestino ad Clementem Pontificem missa, cuius erant principes Casellius celeber iureconsultus, et Antonius Costabilius grandæuus senex, usu rerū et uitæ splendore insignis. Tertia opinio Sturionem apud Plinium Torsionem fuisse affirmat, cuius præcipuum authorem Theodorum Gazam extitisse complures arbitrantur. eam paucis ante annis acerrime defendebat Longolius Gallus singularis doctrinæ iuuenis, & qui proculdubio summum latinæ eloquentiæ fastigium fuisset adeptus, nisi mors immatura eum in medio optimorum studiorum cursu sustulisset. Adducebatur ea maxime ratione, quod Plinium uidebat Sturionis formam atq; naturam in capite de Torsionibus expressisse, cum dicit. Delphinorum similitudinem habent, qui uocantur Torsiones, distant & tristitia quidem aspectus, abest enim illa lasciuia, maxime tamen rostris canicularum maleficentia assimilati. horum enim uerborum testimonio, Sturiones ijdem qui Torsiones, esse uidebātur, atq; ea præsertim coniectura, quod, quū minorem quā in Delphinis uideamus, cum aspectu ipso, tum natatu lasciuiam præseferant, etiam fistulam habeant, uti in Delphinis conspicitur, quāquā diuerso modo a natura sit indita. Nam Delphini per suam expirant & refrigerantur fistulam, ea autem pro ore Sturiones utuntur, quum uti supra diximus, & per nares & paruas branchias aerem pro uitalibus refrigerandis attrahant, Nouitiumq; hoc Sturionis nomen antiquo Torsionis uocabulo plurimum alludere, ipse Longolius arbitraretur. Quibus adductus argumentis Theodorus Gaza, ut erat in transferendis Græcorum sensibus, Plinianorum uerborum obseruator atq; imitator diligentissimus, apud Aristotelem in octauo de historia animalium Phocenam, Torsionem uerterit, ueluti ab ipso Plinio uocabulum mutuatus.

Cæterum si bona cum uenia bonis mortuis licet refragari, nos docebimus Theodorum Torsionem pro Sturione nequaquã accepisse, uel si acceperit, plurimum errauisse, Plinium quoq; per Torsionẽ ipsum quem nunc quærimus, Sturionum significare minime uoluisse. Siquidem Gaza quum Aristotelem latine interpretaretur dicentem in octauo de historijs animalium, In ponto fera nulla est, præter Delphinum et Phocenam. pro phocena Tursionem dixit, quem Phocenam sciebat ab Aristotele inter uiuiparos pisces esse connumeratum, quum Aristoteles alios piscium esse ouiparos, alios autem uiuiparos, idest qui catulos parerent, dixisset. Nemo autem adeo imperitus est, ut nesciat Sturiones esse ouiparos, ut ex cotidiano esu deprehenditur, & ex salsamentis Cauiarijs, quæ ex ouis Sturionum sine controuersia conficiuntur. Neq; enim credendum est, tantæ eruditionis ac diligentiæ hominem, uti fuit Theodorus, adeo pueriliter fuisse hallucinatum, præsertim quum hunc ipsum locum aliter a Plinio fuisse conuersum animaduerteret, qui pro Phocena non Torsionem, sed uitulum marinum substituerit, ut diligenter Hermolaus in castigationibus annotauit. Præterea apud Aristotelem Phocena, Sturio esse non potest, quum in sexto de natura animalium ubi eius effigiem exprimit, clarissime dicat Phocenas omnino carere branchijs, sed branchiarum loco fistulam habere, quod Sturionibus minime accidit, quoniam præter fistulam oris, uti diximus, branchias manifeste habent. quãquã paruas & angustas, si illas tantæ molis pisci cõparemus, ita ut Sturio nullo modo Phocena esse possit. Subiungit quoque Aristoteles Phocenam nasci in Ponto, quod de Sturione minime dixisset, quãdo Sturiones omnibus fere in maribus facile reperiantur, magnamq; eorum copiam insignes fluuij alant, siue in mare nostrum, siue in ipsum oceanum euoluantur. Quod uero Plinius Torsionem, Sturionem esse putauerit, minime crediderim uel hoc uno argumento, quod Sturionis & magnitudine & frequentia,

& ipso deniq; pretio admodum celebrati piscis, ab ipso Plinio nullam præterquã hoc uno in loco, mentionem factam esse uideamus, quum uel minimos & in edulijs etiam prædamnatos pisces, non modo in nono peculiari aquatilium libro, sed in alijs obiter locis sæpius nominet, atq; depingat. Vnde putandum est Plinij Torsiones, sicuti Aristoteles asserebat, in Ponto Euxino potissimum uersari, nec temere per alia maria, extra Hellesponti, Thraciæque Bosphori angustias euagari. Porro Plinius, si uerba Aristotelis consideremus, pro Phocena Torsionem intellexisse uidetur, qui Torsio eodem teste maleficus est, quoniam canicularum rostris assimiletur, & ipsa quoq; Phocena ab Aristotele ueluti maxime malefica feræ nomine nuncupatur. Sed Sturio quomodo maleficus esse possit, non uideo, quum dentibus omnino careat, sic fortasse a natura formatus quoniam piscibus non alatur. Ridiculum enim esset dicere Sturionem in pisces grassari per ipsam tantum lasciuiam. Nam magni pisces alios persecuntur, ut interemptis ueluti proprio pabulo uescatur. Sed ut hanc inueteratam de Torsione opinionem penitus conuellamus, paulopost alium a Torsione & quidem sæpius ab ipso Plinio celebratum piscem Sturionem esse monstrabimus. Quarta opinio Hermolai Barbari fuit uiri nobilissimorum studiorum gloria insignis, qui rogatus sententiam in tanta eruditorum dissensione, per epistolam Paulo Cortesio respondit, Sturionem antiquitus Hyccam fuisse, ex testimonio Athenæi hac coniectura adductus, quod Hyca porcum significet, Sturionem autem porcelletam, quum præsertim sit paruus, appellari a nostris magna eius nominis conformitate. Nihil enim melius hactenus inuenerat Hermolaus, utpote qui ingeniosus & prudens ineptas iam de Lupo, Attilo, ac Torsione opiniones repudiarat. Potuit eum mouere Ambrosius, qui in Dominica passione dicit, Gutto siue Gulo Porcellum amat, ut comedat, quasi per Porcellũ Ambrosius Hyccam expresse-

rit, & in Hexahemero *ait* Iudæos *marinis porcis uesci, quibus terrestribus non uescantur. Sed hæc coniectura frigida admodū uidetur, quum alius sit in mari* Porcus *piscis diuersus a* Sturione*, hodieq; plures obesi pisces & qui præpingue abdomen habent* Porci *a piscatoribus appellentur, sicuti* Thynnum *a* Strabone *& a* Polybio *porcum appellatū esse uidemus. Cæterum ipse* Hermolaus *in* Corollario *quod* Dioscoridis *interpretationibus appendit,* Iulidas *ait uocatos esse porcos, qui tamē longe diuersissimi sint a* Sturionibus*,* Syagrim *quoq; piscem appellari potuisse a nomine suis.* Athenæus *quoq;, qui* Hyccam *authoritate* Callimachi *sacrum ueluti ob saporis excellentiam appellari dicit, mentionem de alio pisce intulit, quem hyn, idest suem uel aprum nuncuparint. Alij etiam* Græcorum Porcum *marinum* Psammatida *uel* Psammitin *cognominatum putant, ut clare appareat* Hermolaum*,* Hyccam *Sturionem esse, pro constanti in ea epistola affirmare minime debuisse, præsertim quum in castigationibus* Plinianis *& in ipso corollario, de nomine* Sturionis *plurimum ambigere uideatur,* Quem *modo* Tomum Thurianum *posse esse dicat a* Thurijs *oppido* Italiæ *in* Brutiorum *ora, ut ipse opinatur dictū, alludente uocabuli similitudine, præsertim quum* Atheneus *asserat* Tomum Thurianum *in* Italia *delicatissimū esse obsonium, modo eum putet esse* Galeotem *uel* Xiphiam Strabonis *authoritate, modo eum dictum fuisse affirmet* Scyllam *&* Lamiam *&* Carchaream*, ad extremum uero tot nominum diuersitate perplexus fateatur, uel* Sturionem *antiquitus his appellationibus uocitatum esse uel sic dictum a* Thuriano Tomo *delicatissimo obsonio, quod tantopere a* Græcis *celebretur. Sed illud me præsertim mouet, quod nemo authorū quos legerim, præter unum* Athenæum *de* Hycca *pariter &* Tomo Thuriano *fecerit mentionem, quando* Sturio *celebratissimus piscis, ut sæpius dixi, certo claroq; nomine fuerit appellandus. Verum hæc nostra inuēta, quæ ludendo excogitauimus,*

in bonam partem a lectoribus accipi uelim, atque eo animi candore quo scripsimus a doctioribus perpendi. non enim is sum, qui obtrectatione alienæ laudis eruditior uideri uelim, quum ulla in parte cum his, quos supra redargui, uel ingenio uel eruditione minime sim conferendus. Igitur *in tanta eruditorum altercatione licebit & mihi propriam attulisse opinionem, ita tamen ut cum præfatione prius attester, me tandiu in ea sententia permansurum donec aliud, quod magis arriserit, diligentiores inuenerint.* Dicamus *igitur Sturionem ab antiquis Silurum fuisse appellatum, quem pro* Glani Theodorus *apud* Aristotelem *interpretatur, sed de hoc, quum plures apud me certiores sint coniecturæ, hoc uno tamen maxime argumento adducor, ut Sturionem opiner esse Silurum quoniam mirum hercle uideatur, quod hac ætate, quisnam piscium antiquitus Silurus fuerit, penitus ignoremus, qui adeo in mari ac fluuijs testimonio* Aristotelis, Plinij, Athenæi, & Ausonij *sit celebratus, ex aduerso autẽ de Sturionis antiquo nomine plurimum dubitemus, qui sit omnium fere totius orbis fluuiorum incola longe notissimus.* Neq; *enim credendum est ueteres adeo insulsi fuisse gustus, ut arbitremur eos Sturionem minime cognouisse, aut Silurum ipsum ueluti aliquo naturæ defectu, tota eius generis extincta sobole penitus euanuisse.* Silurus *authore* Plinio *atq;* Ausonio*, fluuiatilis pariter ac marinus est, & quidem prægrandis, sed præcipua magnitudine in* Nilo et Gange *ueluti amnium maximis. cæterũ carne prædulci, nullis ossibus uel spinis interstitis, rostro item, caudaq;* Delphino *simillimus, ita ut compellare eos libeat, qui propterea* Torsionem *Sturionem esse nolebant, quod effigie ac rostro* Delphinis *assimilaretur.* Id *uero me etiam plurimum mouet, quod in* Nilo, Borysthene *atq;* Danubio, *uti* Plinius *de Siluris ait, etiamnunc frequentissimos Sturiones esse cognoscamus.* Nam *in omnibus* Nili *ostijs & superius prope* Memphim Aegyptij *Sturionem expiscantur.* In Borysthene *uero, qui hodie*

hodie Neper est amnis; Phasiq; & in ipso Tanai apud Tanam emporiũ tanta eorum est copia, ut cetariæ ibi institutæ sint officinæ, in quibus eá salsamenta ex Sturionum ouis salitis, quæ Cauiaria dicimus, itemq; ipsa Schinalia ex summo Sturionis spinali dorso; sale, fumoq; inueterata conficiantur. In Danubio autem adeo frequentes sunt, & magni, ut ex eo minores etiam amnes subeant, qui in ipsum influunt, sicuti Drauã, Sauum & Tybiscum, & ut mirum non sit, eos etiam Menim amnem subire sicuti Plinius ait; propter Lisboum, in quo Siluri, ut in Danubio, innatantes equos deprimant. Menim autem cum Hermolao eum amnem esse putauerim, qui alio nomine dicitur Oenus. is Sueuorum gentem e Vindelicia ab Austris, qui Norici sunt, diuidit; Danubioq; miscetur, ita ut ab Istro Istrionem piscem hunc esse dictum putem, quo in amne sit insignis, ut hodie uidemus & Athenæo placet. qui Silurum Istrianum siue Danubianum honoris atq; excellentiæ causa ubiq; nominauit. Sed audiamus Ausonium de Siluro in Mosella canentem, qui ignobiles etiam Tincas minime præterijt.

Nunc pecus æquoreum celebrabere magne Silure,
Quem uelut actæo perductum tergora oliuo
Amnicolam delphina reor, sic perfreta magnum
Laberis, & longi uix corporis agmina soluis
Aut breuibus defensa uadis, aut fluminis ulnis,
Aut quum tranquillos moliris in amne meatus
Te uirides ripæ, te cærula turba natantum
Te liquidæ mirantur aquæ. diffunditur alueo
Aestus, & extremi procurrunt margine fluctus.
Talis atlantiaco quondam balæna profundo.

Quid enim certius notari, exprimiue potuit his uersibus quã pro Sturione Silurus? qui et magnus et fluuialis pariter ac marinus, et Delphino

similis ac ipso tergore uerum olei colorem referre uideatur. conueniunt profecto haec omnia Sturioni & quidem adamussim, ita ut necesse sit, eos qui id negauerint, & afferre aliquem magnum piscem ex his fluminibus pro Siluro, qui sit a Sturione diuersus, & alium ostendere apud Ausonium per quem Poeta Sturionem uoluerit demonstrare. Non enim credibile est, eum qui minimos quosq; fluuiatiles propria nomenclatura persecutus est, ipsum Sturionem proculdubio uel sua magnitudine, uel dignitate amnicolarum regem adeo somniculose praeterijsse. Illud quoq; opinioni nostrae aliqua ex parte suffragatur, quod in Canariae insulae amnibus (ea ad Atlanticum uergit oceanum) multi ac optimi Sturiones piscatione capiantur, uti Hispani, Lusitaniq; referunt. qui dum nouas incogniti orbis terras inusitata, ac admirabili nauigatione per immensum oceanum quaerunt, Fortunatis insulis aquationis gratia quotidie applicant. Cuius Canariae amnes ipse Plinius Siluris abundare commemorat, neq; mirum est, quum is piscis omnium magnorum amnium sit familiaris, uti in Thamesi Britaniae, alijsq; amnibus, qui in oceanum erumpunt, manifeste conspicimus. Hispania autem omnis Sturionem, Sulium appellat, ita ut parum ea uox a Siluro qui item & Sulius dicitur, abesse uideatur. quando, ut ante dictum est, una terrarum Hispania ueterem Romanae linguae sonum, atq; ipsa uocabula non sine rubore dediscentis Italiae retinuerit. Quomodo autem Siluri in Sturiones abierint, nuper docuit et quidem, ut arbitror, felicissime inuenit Michael Syluius apud Clementem Pontificem Lusitaniae regis legatus, qui uti est optimarum literarum atq; omnis antiquitatis scientissimus, testatur Sulios longe optimos, omnium confessione in Asturia reperiri, unde Asturiones dicti sint, ueluti ab regione nobilissimos producente nouum cognomentum, uetere repudiato nomine retulisse uideantur. Diuus quoq; Ambrosius opinioni huic nostrae astipulatur, quum dicit Silurus de aliorum piscium uermi-

bus uiuit. Sturiones nãque uti diximus, grandiusculos pisces deuora re nequeunt, quum ore sub rostro a natura constituto, non facile nisi minu tissimos corripiant, & propterea solis suctionibus nutriantur, ut etiam Albertus magnus asserit, apparetq; hodie in his euisceratis, in quorum uentriculo qui peranguftus est, nunquam deuorati pisces reperiantur. Subdit tamen Ambrosius, inutilis sæpe præda piscantium, ut uideatur in edulijs Silurum minime cõmendare, sed ego, in, syllabam temere a librarijs additam putauerim, siquidem Silurus apud Athenæum dicitur sapidissimus, quum enim Latum piscem Siculo in mari frequentem uellet laudare, a carnis candore, suauitateq; eum Danubiano Siluro comparauit, neq; illud Plinij parum conuenire Sturioni autumauerim, quum dicit Silurus carne prædulci, nullis ossibus, spinisue interfitis, quum Sturionem habere ossa manifeste appareat. Existimo enim Plinium intelligere uoluisse Silurũ una tantum perpetua, qua traijcitur, spina esse contentũ, nullasq; subinde spinas (uti in alijs accidit) a sphondylis oriri, quibus tota caro, corporisq; ambitus ueluti costis sæpiatur, delicatæq; illæ pulpæ multo cum fastidio, tum periculo comedentium contineantur. Cæterum uti ego arbitror, Sturiones non eo in pretio fuere antiquioribus, uti nostris temporibus uidemus, siue quod eius caro per se dura & multo muco re pinguedinis repleta celeriter sui desiderium primis mensæ congressibus auferat, siue quod pergrauis, ac molesta tenuioribus stomachis esse deprehendatur. uidetur & nonnullis Iuuenalem, uilem omnino piscem Silurũ annotasse, quum dixit, Vendere municipes fracta de merce Siluros, sed uenditorem potius uilem quam mercem ipsam, hoc est Crispinum ab Aegypto, Iuuenalem innuisse crediderim, qui Siluros fractos idest membratim cæsos, uti hodie uidemus, aliquando in humiliore fortuna uẽditarit. Quo in loco Iuuenalis, Georgius Merula oculatissimus grãmaticus Siluros non esse multũ absimiles a Sturionibus arbitratur, ut pote

qui iam animaduerterat illos qui Lupum, Attilumue, Torsionemq; & Hyecam, Sturionem dicerent, a ueritate plurimum errauisse. Quantum autem pertinet ad piscis naturam, dicimus eum tarde concoqui & propterea ex eius excretionibus multam generari pituitam. Vitium eius carnis aliqua ex parte tolleretur, si in tabellas pollicis digiti crassitudine secaretur, torreretur q; in craticula, & quidem ex præcepto Galeni, oleo, sale, acetoq; leni, atque iterata aspergine inditis, sed qui palato potius, quã stomacho studere uidentur, elixum eum cum leucophago passim comedunt. Is quum toto fere capiatur anni circuitu, æstate tamen adulta longe probatissimus æstimatur. Siluri felle cum Attico melle permisto suffusos bouum oculos ueteres inungebant, ut Aetius affirmat, qui medicæ artis præcepta Græco sermone conscripsit. Sed id potius ex eius humoris acredine, quã ab occultiore Siluri piscis proprietate prouenire putauerim, quum etiam ex felle quadrupedum ac uolucrum & inter alias Perdicum, ægris hominum oculis nota collyria inijcere soleamus.

De Vmbrina Caput. V.

SEcundum Siluros Sciæna e grandibus primam saporis obtinet claritatem. Eam. M. Varro & Columella Vmbram appellant, quam & Ennius quoq; celebrauit, ut ex Apuleio deprehenditur, dum ait,

Melanurum, Turdum, Merulamq;, Vmbramq; marinam.

Hæc tota latioribus squamis integitur, denticulata est, & Aristotelis, Pliniiq; authoritate in capite lapidem habere consueuit. agilis est & plurimũ uorax. Propterea Ausonius ait, celer Vmbra natatu. Capitur cũ Siluris frequenter circa ostia fluuiorum & in alto etiam, quod Siluris nõ contingit. ipsa quoq; canicularibus diebus pinguescit, pariq; fere pretio cum Siluris æstatis tempore uenundatur. eã hodie Romani Vmbrinam uocãt.

vide Melanurum in thesauro.

Capita Vmbrarum, sicuti & Silurorum Triumuiris rei Romanæ Conseruatoribus dono dantur, qui piscatores inueterata quadam cõsuetudine eorum capitum tributi nomine uectigales fecerunt. Capiti enim summa inest gratia, authoritate etiam Archestrati, qui in parandis obsonijs, quod eorum ingeniosissimus esset artifex, Dædalus a Græcis appellabatur. Is Vmbrini capitis nobilem quandam conditurам, ut apud Athenæum uidere est, multis carminibus expressit. propterea hodie etiã quum pretio parari non possint, gulosi ea capita quã auidissime consectantur. Extat adhuc in ore quorundam facetorum ridenda fabula de T. Tamisio, qui Romanis, aulicisq; salibus erat insignis, sed gulæ adeo prostitutæ, ut infamis haberetur. Is quum per seruum, qui in foro piscario in eam curã intentus excubare solebat, ingentis Vmbrinæ caput Triumuiris delatum esse cognouisset, in Capitolium protinus ascendit, ut simulato apud magistratum negotio, sermoneq; de industria protracto, prandium captaret. Verum illud Triumuiri iam Riario Cardinali donandum decreuerant, ita Tamisius quum limine curiæ efferri ingenti, coronataq; patina caput illud nobile conspexisset, primo deceptus consilio, illud subsecutus est præmisso seruo, qui uestigijs deferentium ministrorum insisteret. Nec multo post quum Riarianis ædibus inferretur, bene habet, salua res est, inquit Tamisius, opipare excipiemur. erat enim in primis mensæ Riarianæ, quæ longe omnium semper lautissima fuit, familiaris. Riarius, ut erat natura munificus, maximum inquit hoc Triumuirale caput maximo debetur Cardinali, statimq; Federico Sanseuerino proceritatis admirandæ Cardinali transmittitur. colligit extemplo togam Tamisius, Riarium intempestiuæ munificentiæ incusans, in mulamq; resilit, & munus ad Sanseuerinianam domum consequitur. Idem pari liberalitate facit Federicus, caputq; ipsum splendidis exornatum uerbis aurataq; illatum patina Chisio Publicano ditissimo deferri iubet, quod ei multo ære alieno grauibusque

usuris obstrictus erat. Volitat tertia iam spe auidam frustratus gulam aestuans Tamisius, festinabundusq; incalescente iam die in transtyberinos hortos quos ipse Chisius magnificentissimos extruebat, contendit. Ibiq; fessus admodum & multo sudore madidus, quod grauis erat abdominis, quarto a fortuna decipitur, quippe qui Chisium caput illud recentibus floribus redimitum adamato Scorto cui ab forma, eruditisq; illecebris Imperiae cognomen fuit, ut extemplo deferretur curantem reperit. Flectit itaq; indignabundus habenas retro, nec tamen subiratus gulae, quae herculeos labores attulerat & ad Imperiam iam multo sole Sistini Pontis semitam exurente, adequitat. Ad extremum anhelantis gulae ea uis atq; libido fuit, ut qui per totam urbem fuerat raptatus, idem & togatus & senex cum scorto admirante noui hominis aduentum, nullo pudore discubuerit, sic ut mirari desinamus Apitium, qui ut ait Athenaeus, cum Linterni Astacos cancros piscaretur, audissetq; longe maximos & nobilissimos in litore Aphrico reperiri, eo propere stimulante gula, insigni nauigio delatus est. Statimq; prius quã in terram descenderet, occurrentibus ibi piscatoribus cum astacis, quod famae expectationiq; minime respondissent, protinus conuersis uelis, nec salutata quidem Aphrica, in Italiam ad grandiores astacos sit reuersus. Caeterum eadem prope Vmbrinae ac Siluro carnium conditio. utraeq; enim, ut diximus, non mediocre imbecillioribus stomachis negotium facere consueuerunt.

De Thymno Caput. VI.

THynni multitudine sua omnibus litoribus sunt noti, gregatim uagantur, ob id in Euripis maxima eorũ est captura. Irrumpunt Maio mense in mare nostrum ab Atlantico Oceano cogentibus Xyphijs, Hoc est Spathis piscibus, qui telo a rostris prominente instructi eos toto

mari persequuntur. Simplicissimi sunt Piscium, propterea uel inanibus terriculamentis acti facile uadis atq; litoribus intruduntur. eo modo Gaditanus populus infinitam eorum multitudinem magno quaestu, solenniq; spectaculo retibus extrahit. Saturantur inde captorum recentibus pulpis circunfusae gentes, reliqua illorum multitudo cetarijs infertur, saliturq;. asseruati uero membratim cadis celebri mercimonio per omnem fere Europam diffunduntur. uerum solo abdomine ualent, quae pars a Romanis Tarentellum dicitur, quod etiam Tarentino in sinu, ubi opima piscium omnium captura est, Thynni sale asseruentur. reliquae corporis partes, utpote quae pingui succo admodum careant, in ignobilis populi usum ueniunt, quae Melandrya a Plinio nuncupantur. Primus ab ipso statim ouo Thynnorum foetus Cordylla dicitur, qui mox in Limarias euadit, ex Limarijs autem adolescentibus Pelamides fiunt, sic a luto dictae, quas nunc etiã Palamias uocamus. quũ uero Pelamides pedalem excessere magnitudinẽ, in Thynnos abeunt. Porro ex Thynnis (ut Athenaeo placet authoritate Sostrati) quũ in summũ excreuerint, Orcyni infesti caeteris piscibus efficiuntur. Adeo.n. Thynni augentur, ut Plinii testimonio caudae eorũ latitudinis duorũ cubitorũ reperiantur, qui postea quindecim talentis pependerint. Sed huic opinioni aduersari uidetur Aristoteles, quum asseueret Thynnos biennio uita finire, idq; esse compertum uerisimili admodum ratione, quoniam certo anno cum piscatoribus Limariae defecissent, Thynni etiam sequenti anno defecerunt, ueluti omnibus ferme captis Limarijs nulla reliquae superfuerint, quae in Thynnos adolescere potuerint, ita ut credam Thynnos biennij aetate excedentes alijs nominibus appellari, ut Orcynus & Pompilus nauigiorum comes, quem de genere Thynnorum esse Plinius arbitratur. Circa ortum caniculae Oestrum patiuntur, parua animante sub pinnis aculeum infigente, quo dolore incitati nauigia plerũq; transuolant. Idem accidit

Xyphijs, quos modo nominaui. Capiuntur ij circa Zephyrium quod extremum est Italiæ promontorium, Spartiuentum a nautis hodie nuncupatum. Retulit Ioannes Marius Cataneus Nouariensis multarum literarũ notitia insignis, qui Locrensi in litore Xyphiorum piscationi interfuit, eos tanta esse ingenij docilitate, ut Græcanicum sermonem, quo ille magnæ Græciæ tractus utitur, ab Italico distinguere uideantur, idq; admirandis argumentis deprehendi, quum Græcas uoces minime reformident, ad Italicarum uero sonum repente diffugiant, quod complures Brutij testati sunt. Ii in Oceano Indico, in tantam augentur magnitudinem, ut ualidissimis rostris Lusitanarum nauium latera ad sesquipalmum aliquando perforarint. Xyphij bonitate & pretio Siluris ferme sunt æquales, uerum hæc litora raro adeunt, ueluti qui perpetuis maris æstibus ut in freto accidit Siculo, gaudere uideantur. propterea Xyphij forma, ut in alijs fiet piscibus, pictura non exprimetur, quod eum uidere hactenus mihi non contigerit. Sed Thynni pariter ac Xiphij, quum Oestrum patiuntur, ueluti noxij damnantur mensis. Cæterum Thynni eximie pinguescunt, adeo ut porci iure ipso nuncupentur, cum etiam, ut Polybius tradit, in profundis litoribus, uti Porci solent, glandibus uescantur. Thynni recenti pulpa iuxta uentrem, ipsoq; pingui sumine, sicuti palato grati, ita stomachis languidioribus, quibus nauseam pariunt, ualde inimici. circa uero dorsum & caudam, contraria ratione, quemadmodum ab nimia ariditate parum delectant, ita superfluo nudati humore minus officiunt. Falconius Etruscus plebeius ganeo, sed eruditioris gulæ, quum in Hispania cetarijs præesset, nouum ac sapidissimũ obsonij genus e Thynnorum uentre commentus est, circuncisо abdomine umbilicos enucleando, & sale, acetoq;, & feniculo inclusos cadulis condiendo, ita ut mox id cibarij genus pleriq; appeterent, ac propter iucunditatem mirarentur, quem modo & inutilem ex officinis euerrere consueuissent. Sed in uniuersum.

uersum saliti Thynni, sicuti uim alleuandi intermortui gustus mirificam habent, ita multa b le aggenerata. sanguinē incendere, iecinoraq. adurere consueuerunt. Recentes pulpæ rectissime coquuntur in uino corsicano. & oleo, pipere etiam cum cepis minutatim cæsis superaddito, quod genus condimenti Azeminum ligures uocant. Pelamides autem multum nutriunt & urinam cient, sed tarde concoquuntur authore Athenæo, qui tamen eas salitas stomachis conferre testatur. At Thynnorum iecinoribus mira proprietas inesse traditur ad prohibendam puerorum lanuginem, improbo quidem Mangonum inuento, qui quum mares castrare, dirum atq; crudele nimis ducerent, ipsa tamen uirilitatis initia retardare, ueluti proposita pleniore libidine contendebant.

De Lechia Caput. VII.

EST & alius Generosus piscis magnitudine atq; colore medius inter Thynnum & Vmbram, quem Romani pariter & Ligures Lechiam appellant. Eam aliqui Centrinam antiquitus fuisse arbitrantur, quoniam pugnacissima sit & atris solidioribusq; aculeis, quāquā non omnino longis circa dorsum armata, ut Oppianus de Centrina expresserit. At Lechia corio integitur minime squameo, sicuti in Thynnis uidemus, sed leui & splendido, quod argenteum est, & cæruleo colore perfusum, caudæ uero pinna crescentis lunæ figuram efficit, concaua illa rotunditate ad circini ductum effigiata. Eius etiam generis, quæ latiorem habet uentrē, uulgo piscatores Lopidam & alium Lopida aliquāto minorem Stellam appellant. Ego Lechiam antiquitus fuisse Amiam putauerim, quā Plinius cum Thynnis exire Pontum asserit. nam tota specie maxime Thynnis cognata esse uidetur, & Oppianus audaces Amias appellat, quas comparat Thynnis & inire prælia cum Delphinis dicit.

Ariſtoteles quoq; Amias carniuoras eſſe, & ſerratos habere dentes, branchiaſq; contēctas teſtatur. quæ branchiæ adeo patulæ mihi minime uidentur in Lechia uti in alijs, ueluti Vmbris & Lupis & Coracinis conſpicimus. Sed ut de hoc nihil certi proferam, uerba Oppiani me mouent, qui dicit Amias hirudinum more Delphinorum exſugere ſanguinē, quod Lechijs attribui iure non poteſt, quum & in trepidalem creſcant magnitudinem, & peracutis dentibus, ſolidiſq; aculeis ſint inſtructæ, quibus armis non ſugendo, ſed pugnando per uulnera & cædem de Delphino uictoriam conſequantur. Verum hoc de minoribus fortaſſe Amijs dixiſſe Oppianum aliquis exiſtimabit. Illud quoque Ariſtotelis de Amijs parum Lechijs conuenire uidetur, ait enim propterea Amias ſic dictas, quod gregatim uagentur, Lechias autem ſolitarias ſæpius capi manifeſtum eſt, quod raro accideret ſi turmatim, uti Thynni, & plerique alij piſces per altum & litora deferrentur. Cæterum ut Amiam hodie Lechiam eſſe credamus, etiam id argumento eſſe poteſt, quod Amiæ & pratenera & guſtui ſuauiſſima carne a Græcis authoribus eſſe traduntur. Nam uti citat Athenæus, et Epicharmi, qui de Sirenibus ſcripſit, & Archippi antiquiſſimi Poetæ carmina extant, quibus Amiæ ab ipſa gratiore pinguedine magnopere cōmendantur, ipſe quoq; Archeſtratus, qui uniuerſam terram, cunctaq; maria peragraſſe uiſus eſt, ut gulæ delitias, ſingula ubiq; edulia explorando, guſtandoq; diligenter exquireret, Amiam ueluti nobiliſſimū piſcem in nuptijs Hebes celebrauit, docuitq; ſolēni præcepto eam feliciſſime coqui, ſi conſperſa origano, & inuoluta iunco, cucurbitæq; folijs ad prohibendū ſucci delicatioris effluuium mitioribus flammis torreretur. Modo autē conſtat Lechiam laudatiſſimo ſumine & ſapore præpinguium pulparum eſſe pretioſam, cuius capita Sturionum, Vmbrinarumq; capitibus Romæ omnium iudicio præferuntur. Probatiſſima autem in Liguſtinis litoribus capitur. Ottobonus Fliſcus genere ac hoſpi-

talitate illustris, quum Genuæ essem, festiuo matronarum conuiuio tricubitalem nobis apposuit Lechiam, quæ non modo Romanorum, sed & Pelagiorum piscium omniũ laudes magno interuallo superauit, Ita ut alij qui subtilioris gulæ homines pulparum suauitate allecti semesa ex Lechijs obsonia in contumeliam auium atq; quadrupedum, in alterũ diem reponi sibi plerũq; præcipiant. Quo fit ut Lechiam proculdubio fuisse Amiam fateamur, quum nullũ, qui insigni sapore præstet, piscẽ sine certo Latino nomine simus relicturi, & nullus ab ipsa Lechia piscis hodie nobis occurrat, quẽ Amiæ nomine appellare audeamus. Neq;.n.mihi persuaderi potest, ut eã in illorũ sententiam, qui Lechiam eũ esse piscem credunt, quẽ pro Sturione Hyccam putauit Hermolaus, eo leui argumẽto, quod Hycca præposito articulo, sicuti nunc Italiæ ueterem elocutionem amittentis mos est, in Lechiã abijsse uideatur. Porro Icesius in libro de materia Amias ab optimo succo, teneritudineq; commendauit, aitq; non multa cum difficultate in uentriculis secerni, sed non multum omnino prebere nutrimentum.

De Coruo. Caput. VIII.

Coruum eundem esse & Coracinum Theodorus Gaza existimare uidetur, ueluti a Coruo Corunlus, siue Coracinus descendat. cui Hermolaus & Volaterranus refragantur, quoniam authoritate Athenæi Coracinus a uerbo Græco quod genas, oculosq; frequenter mouere significat, non autem a Coruo, qui Græce sit Corax, dictũ existiment. Ego autem secus ac Volaterranus putat, Coruum genere ipso a Coracino minime differre arbitror, ea maxime ratione quod de Coruo nullam fere a probatis scriptoribus mentionem fieri constet, authoritate uero omnium antiquorũ Coracinus sit et latus piscis et subniger et squamosus, quæ differentiæ ei, quem nos hodie Coruum appellamus, manifeste consentiunt.

nam Cornus gibberosus est & proportione cæterorum squamosorum admodum latus uidetur, uti accidit Coracinis, quos Parmenio Rhodius, qui scripsit de re coquinaria, ut allegat Athenæus, Platistaticos a latitudine corporis appellauit. Nigricantes quoq; in Coruis pinnas conspicimus, quas Aristophanes in libro de palustribus, Coracinis attribuit. Sunt enim pelagij & fluuiales Coracini. Verum hæc nostra flumina nullos aut certe rarissimos ferunt, in Nilo tamen Plinio Martialeq; authoribus, et in amne Bethi ulterioris Hispaniæ reperiuntur, Gadibus uero & circa fretum Herculeum laudatissimi simul ac maximi, pares Niloticis capiuntur, quos Zeos, & item Fabros a colore atræ fuliginis appellabant. Coracinus ex his est piscibus, qui cõmode, atq; feliciter saliuntur, sicuti Galenus in libro de alimentis refert. eum salitum Eutidemus apud Athenæum, qui de salsamentis scripsit, Saperdam uocari affirmat. Ita ut Persius idem intellexisse uideatur, cum dicit,

Saperdamq; aduehe Ponto.

Nos uero cum æstate frequentius, quã hyeme, ut Plinius etiã author est, eum capiamus, feruenti oleo ad mediam cocturam mergere, & extractum protinus sale, acetoq; in sportulis myrti folijs certo ordine substratis reponere solemus, qua industria aduersus omnem caloris contumeliam per hebdomadas asseruatur. Coracinus & præsertim Niloticus perdulces habet carnes, quem uero proximis litoribus expiscamur tripedalem ad summum non excedit magnitudinem, sed carne & aridiuscula, & ob id ab his qui gulæ delitiosius student, parum laudata. Athenæus elixo tostum meliorem esse testatur, nos uero contraria consuetudine quum recentes, & grandes nanciscimur, æneis excoquimus cacabis simplici in aqua, extractumq; uirentibus petroselini folijs coronamus, sicuti etiam fit in Vmbrinis, quas & sapore & squamarum latitudine plurimum referunt Neq; id inepta ratione, nam duriores eorum pulpæ omnium penitus sapo

ris gratiam amitterent, nisi aliquo iuris lenocinio ab innata illa duricie mollirentur. Cæterum quãquã concoctu sunt difficiles paralyticis tamẽ mire conferunt, ut author est ille Plinius qui de Medicina librum conscripsit. In Coracini capite lapillus inuenitur quem Puerorum collo pro amuletis suspensum regio morbo aduersari, ignobiles quidam authores tradiderunt.

De Spigola siue Lupo. Caput. IX.

LVpum antiquitus fuisse, quem Romani Spigolam, Varollum Veneti, Etrusci Araneum, Hispani Lupum, Ligures uero Lupaciũ appellant, in capite de Siluro diffuse monstrauimus. solertissimus pisciũ habetur, & idem delicatissimus præsertim e Tyberi, & inter duos pontes, quod aquæ subiecti fluminis ab multis cloacarum effusionibus pinguiorem escam subeuntibus prebeant. Lupus hamo captus uulnera contempto dolore fortissime laxat, & excusso hamo protinus refugit. inclusus uero retibus imis in uadis sulcum crebro motu caudæ, reiectis harenis facit, atq; ita subterlabitur, ut Oppianus author est, & hodie piscatores maioribus etiam miraculis additis, uno consensu fatentur. Propterea ab ipsa uehemẽtia a Græcis Labrax appellatur. Parit bis in anno Lupus, ut Aristoteli placet. summa inest saporis gratia hyeme captis, & Ianuario præsertim mense, tunc enim et teneritudine, uti diuus ait Ambrosius, et mollicie, candoreq; ut Plinius asseuerat, maxime commendantur. Luporum aliqui sunt lanati uel lanei a candore, ut Plinio, Martialiq; uidetur, aliqui uarij, ut Columellæ placet, qui in piscinis ait, includi posse Lupos sine macula, quos secernit ab his qui Varii sunt, ita ut proculdubio credam Varios maiores apud Ambrosium esse de genere Luporum, quos et Troctas appellat. Troctam enim esse Lupini generis apparet, ut aspectu, mutuaq; naturæ collatione perspicitur, ut latius

in capite proprio de Trocta disseremus. Cæterum Luporum carnes in ratione ualitudinis a Galeno mirifice laudantur, quod subtiliorem generent sanguinem & perdicis carnibus æquiperentur. Athenæus autem Lupos ait boni esse succi, & non multi nutrimenti, quorum tamen superfluitates non facile secernantur, sed Cornelius Celsus Lupos sicuti & Mulos leuioris esse alimenti testatus est.

De Cephalo. Caput. X. Mugiles.

MVgiles Græco nomine Cephalos Romani uocant, qui in plura genera partiuntur. Aliqui enim a capitis amplitudine Capitones, aliqui a prominulis inferioribus labris Labeones, qui hæc cognomenta Romanis familijs indiderunt, alij uero Cestres, alij Bacchi, alij demũ Myxini & Chelones & Leucbisti & Mucones appellantur. Capitones mense Decembri grauescere, ait Aristoteles, qui id genus piscium & in mari et in stagnis et in fluminibus gigni, ut uidemus, asseuerat. in uniuersum Mugiles sunt uelocitate admirabili, ut sagittæ arcu emissæ, quum lasciuiunt, uel retia saltu transuolant, esse uideantur, e mari aliquando amnes, et ex fluuijs ipsa maria ingrediũtur. animal est minime maleficũ, utpote quod alga tantum ac herbis atq; his, quæ in profundo uado ac ripis sunt, quisquilijs nutriatur. propterea cæteri pisces, qui minime in alios grassari solent, Mugilem, ut sanctũ ac optimum in honore habent et uenerantur. Probat eos Galenus, qui marinis fluctibus exerceentur, eos uero, qui in stagnis, et fluminibus urbiũ sordes et sterquilinia alluentibus maxime detestabiles asseuerat, quod ex eo alimento admodũ feculẽto uitiũ contrahant. Dorionis quoq; authoritate marini fluuialibus præponũtur, sed ij præsertim sunt pessimi, qui sua sponte in stagnis atq; paludibus ex limo nascidicuntur; ut sunt qui in Etruria ex Aprillino lacu apud

Orbatellū ad mediterranea deferūtur, ita ut et illos etiā uituperare liceat, quos Padusæ atq; ipsi lutulenti Fossæ Clodiæ canales, uiscere prætenero Ferrariensibus & Venetis gratos copiosissime præbent. Icesius Græcus author Athenæo perquā familiaris, idem et coquus et medicus Cephalos et gustui gratos & laudabilis ſucci esse asserit. Galenus uero eos tardissime & multo quidem uentriculi cū labore digeri atq; secerni prædicat, præcipitq; in eorum conditura debere addi herbam Origanū, cuius uirtute facilior excursus ad uentrem inferiorem fieri uideatur, eos tamē solitos minus noxios esse testatus est. Nos uero Cephalos omnes plenius eos in cœna comedentibus dolorem capitis, quē morbū medici recentiores Cephaleam dicunt, post paucas horas inducere sæpe deprehendimus, maxime si ad lautiores cœnas stomachi tenuiores accesserint.

De Aurata. Caput. XI.

VEteres non modo Auratam piscem in honore habuerunt, sed & Sergij Romani Patritij luxuriosa eius Piscis æstimatione perpetuum familiæ cognomentum fecere. siquidem a mari, Auratarum, aliorumq; pelagiorum piscium semina atq; uiuaria in mediterraneos lacus deferebant, ut in obsequium popinarum tralata maria uiderentur, quæ pretiosa edulia dulcioribus denegata undis improbo opulentiorum studio, cotidianis cœnis copiose suggererent. sic Auratas, Lupos & Murenas suburbani Lacus, Sabatinus & Ciminus, et multo remotiores Vulsinensis et Velinus aliquando procrearunt, quæ seminaria degenerante sobole, quum externi pisces parum feliciter alienis in sedibus prouenirent, paulatim interiere. Ex Auratis quæ toto passim mari, mira fæcunditate progignuntur, Tarentinam antiquiores prætulerunt, sed eam maxime quæ illata Lucrinis

stagnis Concharum esu pinguesceret, ut ait Martialis illo in carmine.

Non omnis laudem, pretiumq; Aurata meretur.

Sed cui solus erit Concha lucrina cibus.

Nonnulli optimorum studiorum laude insignes existimant inter Auratas Scarum illum antiquis pretiosissimum piscem a piscatoribus uendi, qui dentes humanis similes & ad ruminandas maris herbas plurimum idoneos habeat, maximeq; squamarum specie Auratis assimiletur. cæterum ego crediderim eum non facile a nobis deprehendi, errore uendentium, qui similitudine decepti, neq; animaduersa saporis nobilitate in foro piscario eum Auratis & Sargis commiscere consueuerint. consensu tamen piscatorum Zaphirus piscis, sic a cianeo eius gemmæ colore dictus, inter Auratas longe sapidissimus existimatur, qui fortasse Searus antiquis fuerit. Porro Auratæ æstate raro, hyeme autem frequentissime capiuntur, quæ tum laudatiores existunt. ipsæ inter cæteros pisces peculiari quadam dote, singularem & saporis simul & salubritatis gratiam obtinent, authore Cornelio Celso, qui eas in ratione ægrorum alendorum leuioris nutrimēti existimauit. Recte coquentur si ex præcepto Galeni, eas in craticula subditis mitioribus prunis, oleo & sale, acetoq; consperseris.

De Dentice. Caput. XII.

dentale

SYnodontes pisces, Latini Dentices uocant proximos Auratis & Pagris, habent enim prominulos dentes & sunt lati, subrubraq; uarietate conspicui, appellatur & hic Sinodus a Græcis alio nomine Charax idest uallatus, uti est perpetua extantium dentium serie sæptus. Athenæus eum in fretis longe optimum esse ait, qui & salubrior est Galeno authore, quū in uniuersum meliores euadant, quos plurima iactatione inquieta, æstuosaq; maria fatigarint. eū Actius Sincerus Neapolitanus huius ætatis

ætatis Poeta nobilissimus in lusibus piscatoriis celebrauit, quum dicit.

Dat Rhombos Sinuessa, Dicarchi litora Pagros.

Herculeæ Mulum rupes, Sinodontas Amalphis.

Sinodum Latini ueteres pariter ac neoterici uulgo Denticem appellant, probantque eum ex Illyrico Dalmatiaque litoribus & præsertim ex Salona atque Tragurio, quæ gentes concisum in frustra & semicoctum multo croceo & perspicuo gelu condiunt, cadisque includunt, ita ut toto ferme anno per omnem Italiam & Romæ idem aduectitius & recentissimus habeatur. Id genus autem obsonii Medici magnopere detestantur, & ante alios Petrus Aponensis, qui rudi illa tempestate diuini conciliatoris cognomentum in ea optimarum literarum strage promeruit. Is enim pisces semel coctos, asseruatosque & præsertim uasorum conclusos operculis mortiferam qualitatem adquirere, mandentesque certo pleriique ueneno inficere, ratione, atque experimento deprehendisse affirmant.

De Fragolino. Caput. XIII.

AVratas sequuntur Pagri, siue Phagri, Fragolini uulgo dicti, ex his qui assantur piscibus longe probatissimi. sunt enim & gustui gratiores, & stomacho nequaquam molesti, utpote qui rationabiliter febricitantibus ipsis conceduntur. nam præter id quod de omnibus saxatilibus Auicena intellexit, Pagri nullam uiscosi, lentique humoris exuberantiam habent, qui etiam ipso iure conceduntur, quoniam quum uniuersum piscium genus frigidæ atque humidæ sit naturæ, humida frigidaque cibaria febricitantibus, Hippocratis authoritate debentur, ut aliquando mirer quosdam scrupulosiores medicos, quum febris adsit, totum prope piscium genus prædamnare. Phagros Romani & magna pars Tyrrheni litoris accolarum Fragolinos, Veneti Albores, ipsi uero Ligures antiquo

seruato nomine Pagros appellant, quos, quum sesquipalmi magnitudinem excesserint, in Dentices siue Synodontas euadere communis piscatorum consensus existimauit. Ii pisces a colore ipso (apparent enim rubro uino madefacti) Erythrinis & Iecinoribus piscibus assimilantur authore Speusippo, ut ait Athenæus. cuius testimonio manifeste reprehenduntur, qui fragolinos Oppiano, atque Aristoteli Erythrinos esse putant, quos Theodorus Gaza latine Rubeculas interpretatus est, quum ibi Athenæus Phagros Erythrinis comparet, qui sint genere diuersi, sed in ipso colore conueniant. Verum id me plurimum mouet, ut ab illorum opinione recedam, quod Aristoteles & Plinius Erythrinos, uel Rubeculas grauidas & plenas ouis, toto anni tempore capi asserant, quum in eo genere mares non sint. quod Fragolinis minime accidit, qui passim pluribus anni mensibus, sine ullo ouorum uestigio comeduntur. Illud quoque accesserit ad confirmandam opinionem, nam dum grata palato Fragolinorum capita exugimus, plerũque tenuior lapillus dentibus importunus occurrit, sicuti Aristoteles & Plinius eorum capitibus inesse testantur. Videmus etiam eorum corda triquetræ figuræ similia, ut antiqui prodidere. Pagri ex sententia Icesii uere ipso, Archestrati autem exortu Caniculæ sunt præstantiores, nos autem hyeme eos longe sapidissimos experimur, sed ad summam saporis gratiam accersendam, ganeonum iudicio tres omnino cõditiones requirere dicuntur, scilicet ut sint & recentes, & frixi & frigidi, ita tamen ut Arancii mali succo ac modico pipere torpescentes eorum pulpæ aliqua ex parte molliantur, & excitentur.

De Salpa. Caput. XIIII.

SAlpa piscium pulcherrimus nomen retinet, atque omnibus notus est, siquidem eum a ceruice in caudam per argentea latera, aureæ, ru-

bentesque lineæ certis distinctæ interuallis decentissime depingunt. unde Græci antiquiores Mnaseæ Colophonio, quod poema uarium ædidisset, Salpæ cognomentum indiderint. Frequens est & procerus in Baleanico mari & præsertim ad Ebussum insulam a copiosissimis salinis celebratam. appellatur ab aliquibus, ut Plinius author est, obscænus piscis, quod percoqui non possit, nisi ferula uerberetur. Solitarius est, paritque bis in anno Luporum more. Natura astutus esse perhibetur, & longe omnium liquidissime audit, æstate melior est, & e toto mari circa Mitylenem probatissimus. Cæterum ille Archestratus, qui in coquinaria a Græcis alter Theognis uel Hesiodus existimatus est, Salpam semper malum nobili carmine pronuntiauit, ita ut mirum minime uideatur, si hodie quoque is piscis, qui tam operose atque eleganter a natura depingitur, ab optimatum mensis, ut insulsus, & mendax sit repudiatus.

De Sargo. *Caput. XV.*

IN *hæc maria Sargus non semper (quanquam sit notus) enauigat, qui Brundusii Ennii Poetæ testimonio, longe optimus habetur, præsertim si prægrandis fuerit. ii nãque quos Romæ habemus, Auratam magnitudine uix excedunt, quam etiam latitudine atque argenteis squamis referunt. Sargus autumno & uere parit, ut ait Aristoteles, is alios minime comitatur ueluti superbus. nullam inesse gratiam litoralibus, ait Plinius. quod mirum uidetur, quum is maxime circa litora capiatur, ut in libro de historiis animalium Aelianus latissime disserit. ubi Sargos ait caprarum esse amatores, eosque propterea facile capi ad earum umbram, quam in extremis litorum marginibus, & scopulis collocatæ aduersus solares radios in æquora proiiciant & extẽdant, atque ea specie, amore præferuidi facile alliciantur. Optimus est Sargus occidẽte Orionis sydere, tum.n. uites foliorũ honore spoliãtur. Archestratus in popinalibus*

deliciis mihi sæpius allegandus, Sargum siccæ carnis esse, ac ob id assatum eum & calidum, caseo, acetoque cõditum probat, sicuti uno edicto omnes ſiccioris pulpæ pisces condiendos præcipit, secus ac in præpinguibus & teneris sit necesse. qui solo sale atque oleo inditis, in craticula sapidissime percoquuntur.

De Capone. Caput. XVI.

CApo litoribus nostris familiaris, Venetis autem ignotus, caput habet ualde magnum, & illud quidem enorme, quadratum & nullis uestitum pulpis. Oculi in eo sunt admodum rigentes, extenta supercilia, os languidum, minuti dentes, sub mento autem oblongæ ac rubentes pinnæ ad impexæ barbæ similitudinem. cætero autem corporis trunco rotundus est & teres, decrescitque in caudam æqualiter extenuatus quousque in postremam desinat caudæ pinnam. Porro uentrem habet ualde candidum, sed puniceo colore Mulorum similitudine uariegatum, dorsum autem flauescere potius quam rubescere uidetur. Solidis quoque & albicantibus constat pulpis, sed qui tamen aliquãto salubrior sit quam sapidior eruditioribus præsertim gnatonibus, qui illum ueluti aridiusculum aspernantur. Reperiuntur & alii Capones qui bifurcata habent rostra, & dorsum osseis squamis armatum, quos in genere Caponum piscatores ipsi mares esse testantur. Ego autem aliud genus esse crediderim. Cæterum hæc est uera & expressa Caponis effigies, quæ dum piscium antiquiora uocabula quæritarem, mihi haud temere de singulis dubitanti, non mediocre negotium fecit, quum modo illum a magnitudine capitis de genere Capitonum alludente recenti nomine, esse putarem, modò Orphum ab oculorum aspectu & rubro colore, arbitrarer, modo Erythrinus, siue Rubecula ob eundem puniceũ colorem esse uideretur. Nulla enim ex recenti

gentium appellatione antiqui nominis cõiectura adferebatur, ut pro certo possem aliquid eruditorũ auribus dignum affirmare, quum Romani eum Caponem, Organũ Ligures, Galli uero Roscettum, quod eorum lingua rubetum sonat, appellent. Sed Capitones de genere Mugilum, uanamque subinde eius nominis coniecturam esse deprehendimus, sicuti existimare uidetur Volaterranus, qui imprudenter Caponem putauit esse Labeonem. Orphum uero maiorem esse piscem, & unica etiam traiectum spina, quod in cæteris rarissime accidit, & denique tardissime eum mori, si etiã cultro medius diuidatur, authoritate Aeliani, Athenæi, & Oppiani clare cõstat. Erythrinum quoque esse nõ posse eadem ratione apparet, qua opinionem de Pagro refellimus, quoniam is toto anno grauidus, ouisque plenissimus capiatur, Capones autem magna ex parte uentre uacuo reperiantur. Sed nos eum proculdubio de Mulorum genere esse putamus, parati mutare sententiam, si acutiores meliorem attulerint. Siquidem Mulum expressissime refert & capitis effigie & ipso colore puniceo, qui nullis aliis in piscibus excepto Capone, & Mulo, ea claritate conspicitur. Aliqui enim barbam habent, qui barbati & barbatuli a multis & præsertim a Cicerone dicuntur. Quod autem duo sint Mulorum genera apud Athenæum plane perspicitur. anteponit enim barbatũ Mulum imberbi Mulo sicuti Sophron poeta indicabat. Plinius quoque id Muli genus, quod est diuersum ab his qui gemina barba capillari insigniuntur, Alutarium appellauit, quod barbatorum comparatione uilissimum erat. Volaterranus in hoc decipi uisus est, quoniam Mulos barbatos eos quos uulgus Barbos uocat, arbitratur, Barbos scilicet uiuaces illos & ab ouorum malicia ualde noxios. quum Barbatus sit marinus, hic uero Barbus sit fluuialis. ab Ausonio enim Barbus uiuax celebratur, qui etiam eo argumento quod tarde moriatur, de genere Mulorum barbatorum esse non potest, quoniam Muli teste Plinio, sicuti & nos sæpius uidimus, cum primum extracti retibus

fuerint, protinus expirent, contra uero Barbi uenales in lacubus ligneis, ut in Tiemensi foro uidere est, diutissime uiuant. An autem Alutarius is sit qui Capo nuncupatur, in medio relinquemus. Nec etiam absurdum foret, si pro Capone Cytharus acciperetur. Natura enim qualitateque pulparum, ut Galenus innuit, Cytharum a Capone non multum differre deprehendimus.

De Laccia. Caput. XVII.

Laccia Piscis Romanæ Academiæ doctissimos quosque diu torsit, quum in urbe longe sapidissimus haberetur, nec facile reperirent quonam latino uocabulo foret appellandus, adeo ut ipse Pomponius Lætus grammaticorum eius ætatis princeps & Platina idem ab ingenii monumentis & diligens historicus & cocus industrius, temere Lupum esse crediderint, duplici quidem errore, quando & quid Laccia antiquitus fuerit, & qui sit hodie Lupus Tyberinus, penitus ignorasse uideantur. Is piscis subtilissimis contectus est squamis & argenteo fulgore conspicuus, pulparum uero mollicie, saporeque admodum delicatus, uerum adeo frequentibus ac molestis spinulis præteneræ eius carnes impediuntur, ut in conuiuiis illarum tædio atque periculo summæ suauitatis gratiam amittant. Subeunt Lacciæ Tyberim amnem ad prima ueris signa, sed tũ strigosæ & ab quadam marinæ salsuginis ariditate parum amabiles, quæ mox paucorum dierum mora Tyberinis in undis mirifice pinguescunt. raro cubitalem superant magnitudinem, & incipiente statim æstate in maria reuertuntur, sic ut reliquo tempore rarissime appareant. Præter ipsum Tyberim, Arnus, & Vmbro in Etruria, in Campania uero Lyris & Vulturnus laudatissimas præbent. in Pado quoque reperiuntur haud ignobiles, in Galliæ uero, Hispaniæque amnibus lõgæ maximæ, sed quas

sapientiores parasiti Tybrinis minime esse cōparandas existimēt. Hispani Saualos, Alosas Galli & Campani, Etrusci autem & Veneti uetere seruato nomine Clupeas appellant. apud Aristotelem uero, Strabonem, Aelianum, Oppianū, & Athenæum Thrissas legere est, quam uocem Alosam interpretātur Theodorus Gaza & Gregorius Tiphernas, ita ut idē esse & Thrissam & Alosam, & Clupeā, quā modo Romani Lacciā appellent, manifeste appareat, quoniā Ausonii Poetæ Alosa, quum dicit,

Stridentesque focis obsonia plebis Alosas.

Romanæ Lacciæ, uti Galli referunt, omnino simillima sit, & Clupeæ Venetæ atque Etruscæ, idem esse cum Lacciis censeantur. Verbanus Lacus, qui hodie maior cognomine nuncupatur, item & ipse Larius Acones pisces ferunt, effigie ac sapore Lacciis persimiles, uerum magnitudine inferiores, utpote qui ad summum, pedalem mensuram nō excedant. uere quoque sunt graciles natura a Lacciis plurimum diuersi, autumno autem quam optimi, neque illud obstiterit quod a plerisque dicitur, Clupeam eandem & Lacciam esse non posse, quando Clupea tantæ (ut uidemus si Laccia sit) nobilitatis piscis, ab antiquis authoribus latinis parum celebratus esse uideatur. Nam unus mihi pro omnibus Ennius Poeta amplissime satisfacit; quum dicit.

Omnibus ut Clupea præstat, Mustela marina,
Mures sunt Aeni, aspera Ostrea plurima Abydi,
Mus Mitylenis. *Celebrat etiam alios pisces, sicuti uidere est in his carminibus quos Apuleius in Apologetico citauit. Id uero accidisse crediderim, quoniam Clupeæ toto ferme anno delitescant, tantumque peranguste illo adolescentis ueris tempore, quo solum insigni sapore præsteat, ueluti in ostentationē sui, amnes subeundo capiātur, ita, ut acute & perurbane dixerit Hieronymus Vida idē summus & religiosissimus Poeta, quum in cōuiuio de Polyporum, Luporumque prudentia*

differeretur, neminem Clupea pisce prudentiorem sibi uideri, quoniam nō alias, nisi quum obesus esset, appareret, & quidem opportunissimo tempore, quando uere ipso, per sacras leges sublatis carnium obsoniis, ipsi pisces in summo honore a Christianis habeantur. Caeterum Lacciae uberrime nutriunt, sed glutinosioris alimenti excrementa in stomachis non facile atteruntur: propterea ab ipsis exhalationibus intempestiuam somnolentiam inducere, & sitim augere existimantur, praesertim si appetentibus ad explenda uel mediocris etiam gulae desideria minime defuerint. quod paucis, uel certe ipsis tantum e summo ordine nobilibus, ob eius piscis graue pretium, raritatemque contingit.

De Trigla. Caput. XVIII.

LAtini ueteres Triglam a Graecis appellatam, Mullum uocauere, a colore Mulleorum calciamentorum, quae languidum ruborem illum, uti in Persici & Cyclaminis herbae inuersis foliis conspicimus, repraesentat, ut referente Plinio, Fenestella existimauit. Triglae uero nomen ob id a Graecis fuisse inditum, quod Dianae Hecati dicaretur, quae sit triformis, unde Virgilius dixerit tria uirginis ora Dianae. Ea uero de causa Dianae sacrificari testatur Athenaeus, quoniam Triglae Lepores marinos hominibus mortiferos, uti uenatici canes uenatricis deae auspiciis persequantur. Eam Romani hodie, quum iam uetus Latinum Muli nomen exoleuerit, Graeco uocabulo Triglam appellant. fuit is antiquorum prodigo luxu adeo insignis, & pretiosus, ut saepius argenti puri pondere a priuatis etiam Quiritibus emeretur, quum pedis longitudinem superaret. Galenus ut erat acerrimus Romanae luxuriae castigator, unius eius piscis aestimatione plerūque miratus est eorum gulam, qui tantulum piscem tanti emerent, cui eruditi ganeones subtilissime respondebant, proceriores

propterea

propterea quæri, quod in maioribus et maiora capita & ampliora iecinora, ad condenda uaria pulmenta inuenirentur, ut ex Oratiano carmine, quum dixit:

Mullum in singula quem minuas pulmenta necesse est.

Et ex Plinij nostri uerbis, qui alecem ex iecinoribus Mullorum confici affirmat, manifeste deprehenditur. Trigla ter in anno parit, nec amplius, quoniam ter fœtis uermiculus innascatur, qui genitalia fœminæ protinus abrodat. Triglæ admodum sunt uoraces, ita ut humanis etiã cadaueribus uescantur, sicuti in hanc sententiam expressit Oppianus, quum dixit.

Trigla uorat fœdas sordes, & mergit in aluum
Omnes illuuies ponti.

Probantur Mulli qui barbati sunt, duplici crine a mẽto defluente. altera species ignobilis, Alutariũ uocatur. in Thasi insulæ litoribus optimi et maximi euadũt, apud nos hyeme et suburbano in mari capti maxime laudantur. Ligusticis enim & Venetis, itemq; Neapolitanis non ea saporis gratia, quãquã sæpe multo grandiores in conuiuia ueniant. Galenus ait, Triglæ carnem neq; pinguem, neq; lentam, aut uiscosam esse, sed duram atq; friabilem, propterea gratam gustui, & digestione facilem, & in genere alimenti naturæ hominum congruentem & maxime accommodatam. sed eam Plinius neruis inutilem existimauit. recte atque salubriter in craticula coquitur, quæ longe sapidior erit, si petroselini subfrixa folia atq; instillatus cum oleo Arancinus succus accesserint. Apitius nepotum ille maximus gurges in Garo, quod ex salitorum Scombrorum muria liquamen erat, uiuos Mullos, ut sapidiores euaderent, enecauit. Triglam si in uino suffocetur, idq; a uiro protinus ebibatur, impediendæ ueneris potestatem habere Athenæus, authoritate Therpsiclis affirmauit, qui et mulieres quoq; si illud itidem potauerint, minime posse concipere testatus est.

De Sauro, Trachuro, et Scombro. Caput.XVIIII.

SAurus antiquum nomen adhuc retinet, nec pedis magnitudinem excedit. minores fricturæ nomine ueniũt. Sunt enim multa pisciũ genera, quæ ob paruitatem in sartagine frixoria feruenti oleo coquũtur, sicut Triglæ, Bocæ, Scombri, Trachuri, Pagri, et Auratæ, et propterea uno nomine frictura uulgariter appellantur. Sauros Galenus a carniũ mediocritate laudauit, quod mediæ sint inter duras et molliores. Athenæus quoq; eos sapidissimos esse ait, si exemptis branchijs, caseo, sale, atq; origano condiantur. Trachina et ipsa etiam in fricturæ numerum refertur, quã Trachurũ, ut Oppiano uidetur, esse putamus, uel ut Athenæo placet, Trachidam eo argumento, quod infestam et prope lethalem spinam in ceruicibus habeat, et binas item alias et quidem acutissimas ab auribus prominentes. Hic piscis oblongus est ac tenuis et falcatus in uentrem, cuius latera lineæ frequentes et obliquæ uergentes ad cæruleum colorẽ pulcherrime describunt. Scombrum uero nostri Lacertum appellant, qui a Venetis antiquo nomine nuncupatur. Cornelius quoq; Celsus eum pro Lacerto accipere uidetur, ex quo Salsamentum fieri ait, interpres etiã Galeni antiquior et ineptior Saurum, Lacertũ perperam appellauit. Scombri et oblongi et exiles sunt, et sulphureo colore conspicui, præsertim quum in aquis uagantur, uere pinguescunt, quo tempore Venetijs inter delicatiora obsonia reputantur. Romæ autẽ ab innata quadã siccitate sunt ignobiles, Icesius minores Scombros maioribus anteponit, quos bono succo nutrire uentres autumat, sed qui tamen difficilis secretionis habeantur.

De Asello et Merula. Caput.XX.

ASellum proprio nomine Ligures, Romani uero Scarmum et Merluzum appellant. capite est admodũ lato, pressoq;, ut in Gobijs

uidemus, ore autem maxime denticulato ac patulo. cætero corpore est oblongior, squamæ sunt admodum minutæ & uergentes ad cinereum colorem, sicuti in asellis quadrupedibus conspicimus. M. enim Varro Merulam, Turdum, Vmbramque, & Asellum a colore quem referăt, ait appellari. Aselli dum æstiui soles feruescunt, ardoris impatientia latitant, sicuti Glaucus & Aurata, nec quoties pariant, inueniri potuit, ut ait Aristoteles. Eorum genera sunt duo, maiores Banchi, qui in bipedalem magnitudinem augentur, et minores quos Callarias uocăt. Plinius eos in capite lapillum gerere et delicatos esse commemorat, Galenus uero cum saxatilibus æqualem habere carnem attestatur. sunt & Turdi subuiridi colore & frequentibus guttis, ut in uolucribus uidemus, uariegati atq; insignes, itemq; Merulæ, Coccyges a Græcis appellatæ, quæ ab medio quodă colore inter atrŭ atq; subfuluŭ Merulis auibus assimilantur, sed in Aquatilium genere, nõ eam habent saporis nobilitatem, quă Turdis ac Merulis auibus ueteres attribuere. Siquidẽ & Turdi admodŭ insulsi sunt, et Merulæ ut Athenæus ait, difficillime cõcoquuntur, in quarŭ conditura Archestratus ille poeta parasitus cŭ caseo, maloq; granato et sale atq; oleo Silphium admiscuit, quod ut Hermolao placet, Laserpitij genus est, sed quomodo is succus concretus et odoratus in conditura piscium conuenire possit, alij uiderint. Sunt et Phycides Tincarum uiridium colorem atq; effigiem referentes (Fici uulgo nuncupantur) qui procerum patinas raro implent, quum insipidissimi sint.

De Boca. Caput. XXI.

DOrsum picturatum habet Boca, piscis notus omnibus ferme litoribus, atq; uno tantum nomine nuncupatus, dictus est a uoce, propterea quod sacer sit Mercurio eloquentiæ deo, sicuti Cytharus

Apollini, Dianæ Trigla, Libero patri Cittulus, Veneri Apua, & ipsi Neptuno Pompilus nauigiorũ comes. Aristophanes autem Byzantius, ut Athenæo placet, Bocam potius Boopam appellari debuisse asserit, quoniam is piscis prægrandes habeat oculos, sicuti et Silurum potius Seiurum a crebro motu caudæ nuncuparit. Cæterum Bocæ fœcundissimæ sunt, & gregatim capiuntur, solentq; eas piscatores in oleo, acetoq; semicoctas cum myrto plurima in canistris asseruare, quæ postmodũ in remotissimas a mari Italiæ regiones mercimonij causa deferuntur.

Ge Gobio. Caput. XXII.

Gobio uel Gobius Venetijs frequens et pingui teneritudine delicatus, rarissime Romæ conspicitur, pro squamis uariam cutem habet & ualde lubricam. candicantes nigris Plinio authore, præferuntur, uirides autem sunt pessimi, semipedalem longitudinem non excedunt, circa litora parere solent, ut Aristoteli placet, et uadoso potius in mari ac æstuarijs quam in alto, uel ubi fluctus scopulis alliduntur. quanquã et eius generis maiores sint et saxatili genere, quos et Caulinos et Cothonas ut Hermolao uidetur, Siculi uocauere. Icesius Gobios multi esse succi & facilis digestionis asserit, sed qui et exiguum simul et malum præbeant nutrimentum. Galenus autẽ dicit Gobiones circa arenosa litora et saxosa promontoria esse et gustui gratos et in prima et secunda digestione facere secerni. contra uero qui ostijs fluuiorum et stagnis caperentur, ualde detestabiles. Sunt etiam fluuiales Gobij ex Verbano præsertim et Lario lacubus, qui insignes habentur, ipsis iecinoribus palato gratissimis, eos et Strincios et Botetrissias Insubres appellãt. in Etruria quoq; in Marina præsertim amnicula, qui ex Apennini iugi apud Pratum oppidum in Arnum euoluitur, Ioctij sunt pisciculi delicatiores, Gobionibus admodum similes, qui cum effigiem illam mire exprimant, etiam in tantula carne eundem saporem habent.

De Scorpena. Caput. XXIII.

SCorpionem & Scorpenā Aristoteles diuersos facere uidetur. idem & putauit Athenæus, qui citat Aristotelem, unde Hermolaus quoq; ipse in corollario nihil pro certo affirmarit. Cæterum Scorpenam ferme omnes uernaculo nomine nūcupamus piscem subrufum, uariumq; & multis armatum aculeis, cute autem minime squamea, sed Gobionis similitudine rubrica, qui ut ait Ambrosius, uenenato aculeo sit truculentus. eorum unum genus pelagium est, alterū palustre, illi rufescunt, ij uero nigricant, qui et minus probantur. Pariunt bis in anno, in uniuersum Icesii authoritate uentrē leniunt, facile secernuntur, & quum multo abundent succo, multum etiā alimenti præbent. Epicharmus in nuptijs Hebes Scorpenam ait, esse solitarium, et marina uesci alga. minores qui semipedalem longitudinem non excedunt, maioribus anteponuntur indicio Archestrati, qui fuit obsoniorum structor longe subtilissimus.

De Perca et Melanuro. Caput. XXIIII.

PErcas pelagias Romæ raro uidemus. assimilantur hæ Menis ipsis, quæ hodie Menulæ dicūtur, nam subfuruas habent Zonas, quibus ipsæ toto corpore squamosæ, et argenteæ distinguntur, in dorso impares eminent aculei tenui inter se membrana coniuncti. Propterea Athenæus Percam ait spinis esse coronatam, et insigni uarietate conspicuam. Pulchræ quidem sunt, grataq; gustui, et languētibus salubres. Plinius inter saxatiles eas connumerat, et ex iis qui hyeme capiantur. Dux & magister Percarum est Melanurus, qui alio nomine Oculata dicitur a magnitudine oculi, ut Theodorus interpretatur, uarius est & frequentibus guttis conspersus, non absimilis Auratæ, uerum natura, ut Aeliano placet, piscium et timidissimus idem et cautissimus, nam ex

ipsa maris tranquillitate piscatorum aduentum prægnoscit, mergitq; se profundissimo mari, si uero in summas aquas fuerit enatandum, agit circa scopulos et mira sagacitate in spumis latitat, quas infracti scopulis fluctus continue excitant. Cornelius Celsus Oculatam in genere alimēti maxime probauit. Numenius uero Melanuros uim obstruendarum uenarum habere, et multo Sargis sapore et succo inferiores esse testatur, ita ut Melanurus alius ab oculata esse uideatur, sicuti sensisse Plinium putamus, qui Oculatam Soleis atque Pastribus admiscuit, & in eodem uersu utriusq; mentionē separatim facit: quod et diligentissimus Hermolaus animaduertit, quum in hoc pisce aut Plinium, aut Theodorū erra-uisse arbitraretur. Id uero Gazam mouere potuit, quoniā Aristoteles quum de Scaro mentionem faceret, semper Melanurum illi coniunxit, idemq; fecisse Celsus uideretur. nam Scarum semper cum Oculata nominauit, quasi quum Melanurū dictionem græcam reformidaret, oculatā pro Melanuro substituerit, qui piscis a latinis, uti hodie Venetijs & alibi Ochialis propter oculorum magnitudinem nuncupatur, non autem is a nigricie caudæ, sicuti Græci appellabant, Nigricauda uel Atricilla uocetur, sed Melanurus, qui Neapoli frequens est, Romæ raro conspicitur, sic ut nemini mirum esse debeat, si eius uerā effigiem instituto picturæ opere minime referemus. Cæterum Percæ, ut ait Aristoteles, in fluuijs et lacubus etiam uersantur. Iiq; hodie in Gallia summā obtinēt dignitatē, alendis febricitantibus, appellantq; eos Galli antiquo nomine Percas, quos celebrauit Ausonius Gallus, quum dixit in Mosella,

Nec te delitias mensarum Perca silebo,
Amnigenas inter pisces dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere Mullis.

In Italia autem laudatissimi sunt e Lario lacu, quos Nouocomenses ipsi Pereecos appellant. eos fama est fuisse aduectitios, et inquilinos tralatis

ſcilicet ſeminibus e lacu Eupyli, qui Lambrum emittit amnem, ut memi nit Benedictus Iouius frater in Larianis Luſibus ad Minitium Caluum.

Eupylis exigua ſum Perecus ortus in unda,

Meq; peregrinum Larius inde tulit.

Sed Eupylis multo minores, quã Larius Perecos producit, quoniam magna ex parte uel influentium aquarum defectu, uel occultiore aliquo hiatu terræ hauſtus multis ante annis exaruit, abijtq; in tres minores lacus aquis in depreſſiora loca ſubſidentibus, qui a Licinio foro uetere oppido, quod et ipſum interijt, plebis Licini Lacus hodie nuncupatur. In Lario Percæ ad pedalem creſcunt magnitudinem, croceas pinnas ha bent & matureſcentibus præſertim uuis ab ipſo pingui & preteneris interaneis magnopere cõmendantur. Medici fere omnes Galliæ Ciſalpi næ Percas ægris robuſtioribus apponere non dubitant, præſertim ſi cru darum uuarum ſucco, quem agreſtam uocant, diligentiſſime cõdiantur. Diocles quoq; Medicus in libro de ſalubribus, ut Athenæo placet, Per cam e ſaxatilibus, qui molliores habeant carnes, ut ſunt Turdi, Meru læ, Gobij et Phycides, plurimum laudauit.

De Rhombo & Paſſere. Caput. XXV.

HActenus de ſquamoſis piſcibus, nunc de planis agemus, qui ſpinas habent, et de his quæ ab Ariſtotele Selaches, quod ſpinis careant, & a Plinio carthilaginata appellantur. In his principatum obtinet Rhombus, ſic dictus fortaſſe ab inſtrumẽto Theſſalico magico, quod Rhombũ, ideſt rotundum ſit. eſt enim hic piſcis longe latiſſimus et ouali figura rotundior, quæ forma in inſtruendis aciebus Rhombi nomine a ſcriptoribus rei militaris appellatur, unde Martialis,

Quamuis lata gerat patella Rhombum.

Rhombus latior eſt tamen patella.

Græci authores Rhombum Psittæ nomine uocarūt, ita ut Psitta genus ad Rhombū, Passerem et Soleā esse uideatur. Aristoteles nāq; Rhombi nusquā meminit, sed Passeres, sic hodie nuncupati a Romanis magnitudine, saporeq;, et figura etiam oblongiori a Rhombis differunt, in eo quoq; dissimiles, quoniam dexter situs sit resupinus Rhombis, leuus autem Passeribus et Soleis. Cæterū Rhombus inter planos obtinet principatum, quem nobilis quidam aulæ procerum circa popinales delitias ingeniosissimus aquatilem Phasianum appellare solebat, non absurda quidem comparatione, sicuti et Soleas Externis, Lāpetras Coturnicibus, Lupos altilibus Capis, Sturiones uero Pauonibus adæquauit, ut ex coquinarijs comentarijs, quæ eius coci nomine circūferuntur, licet intueri. Capitur Rhombus toto anno & circa pinguiorem harenam, extremasq; litorum margines natat transuersus, conuolutq; se certis flexibus Straborum more, ut situs oculorum uitium emendet, suaq; potius latitudine quā pinnarum adminiculo fretus cursum dirigit, omnium profecto & temporum & locorum piscis, idemq; et delicatus et salubris, hyeme tamen quam æstate & in Italia Rauennæ, quam alibi multo laudatior. Rhomborum pulpæ sunt candidæ, et presso quodā humore succulentæ, quæ affatim et salubriter alunt, modo in prima concoctione quæ celebratur in stomacho, superfluæ earum partes perfectissime secernantur. Galenus in alendis conualescentibus Rhombos in iure simplici cum modico sale, porris & aneto intritis percoquebat. Sanis autem et his qui sensum appetentis stomachi deiectum habuissent, testes in crate, acetoq; conspersos, uel frixos cum Garo, ac uino apponere consueuit.

De Solea. Caput. XXVI.

SEquitur Solea, Lingulaca a M. Varrone nuncupata, ab Athenæo autem Buglossus, quod bouinæ linguæ effigiem imitetur, hodie

in lautioribus

in lautioribus conuiuijs in summa etiam cæterorum piscium copia, magnam obtinet claritatem. Probatur hyeme & frixa Arancij mali succo, pipereq; conspersa. Maxima in Belgicis oceani litoribus reperitur, nostrates pedalem longitudinem raro superant. Soleæ maleficos pisces defugiunt, eaque solum frequentant loca, in quæ beluæ minime accedunt, ita ut argumento sint maleficos non esse, ubi ipsæ, ueluti solutæ metu uagentur. Solea leuissimũ adgenerat nutrimentum in stomacho, facile concoquitur, & in secundis uenarum & iecinoris digestionibus nulla ferme noxiarum superfluitatum excrementa relinquit.

De Citula, siue sancti Petri pisce. Cap. XXVII.

Piscem e genere planorum, similitudine Istricis ipsa dorsi acie aculeatum, capite extento, ore latissimo, cuius maxillæ ex perspicua membrana constare uidentur, Romani Citulam & sancti Petri piscem uti & Veneti, Ligures autem Rotulum appellant. Sunt in eius utroq; latere gemini orbes qui bina imprimentium digitorum uestigia esse uidentur. Sapore, pretio, & effigie, si caput abscideris, ipsi Rhombo persimilis. Quo autem nomine Latini ueteres, Græcique illum appellarint, pro constanti affirmari non ausim. Quibusdam uidetur esse Chalchis de genere Rhomborum apud Columellam. Putaui ego illum esse Achantiam, qui sit de genere Galeorum apud Athæneum, sic dictus, quod spinosus sit, & certe si Galei prolẽ ore suscipiunt, ut eam ab inuadentium piscium iniuria tueantur, hic piscis ante omnes, os habet aptissimum, ut ea pietatis in filios officia commodissime præstentur. Acanthæ certe Oppiano e genere Galeorum sunt & aculeati, sed is fortasse est,

qui a nobis Columbus piscis appellatur, infimæ plebis obsonium, qui oblongus est, & Carthilaginatus, spinamque habet in dorso. Aliquando quoque dubitaui, an esset Cytharus, quem sæpius Galenus cum Rhombo nominauit, asserens Rhombos sapidiores & meliores esse Cytharis, ut manifeste in mensa utriusque collatione deprehendimus. inuenio tamen apud Athenæum piscem Citulum dicari Libero patri, sicuti Cytharum Apollini, Triglam Hecati, Apuam Veneri. qui si nominis coniecturam sequemur, profecto Citula Romanus antiquorum Græcorum Citulus esse poterit.

De Torpedine. Caput. XXVIII.

Torpedo effigie, potestateque admirabilis, sic dicitur, quoniã capta in retibus, priusquam attingatur, piscatorum manus stupefaciat. propterea Veneti eam Sgranfum quod est torpescentis membri affectus, appellant. Romani autem modo Battipotam, modo Foterisiam, frequentius uero Oculatellam dicunt, quod in eius dorso quinque ocellos subnigros ipsa natura depinxerit. Subrufa est prona parte, supina autem candida. Auerroes, cæterique Philosophi Torpedinem ea qualitate manus adficere, qua ferrum a magnete lapide pertrahatur, existimarunt. At Galenus Torpedinem inter pisces, quibus uescimur in Tertio de Alimentis nominauit, quanquam ea hodie a plebe, egentissimisq; hominibus tantum comedatur,

SVnt etiam e planis Raiæ, & Squatinæ; & item compositi ex utrisque Rhinobates, siue Squatraiæ, quæ fœdæ sunt aspe ctu, atque esu admodum iniucundæ. quũ inter sordidæ plebis atq; pastorum obsonia censeãtur. Raiarum fel auribus sanandis aptissi-mum est. Squatinarum autem scabrum tegumentum ad poliendum ebur propter asperitatem ab artificibus expetitur, ex eo cultello-rum & falcatorum ensium uaginas Turcæ, Barbarique maritimi admodum pulchras conficere solent, quas Sagrinas appellant. Est etiam huius generis Pastinaca, idem & Turtur, & Trigon, quæ a mortifero aculeo lethalis ab Oppiano dicitur, quo Vlysses ictus a filio perierit, hodie Bruccus dicta. Hæc simul & Raia & supra citati pisces e mustellino sunt genere, prolẽ tamen ore (ut alij solẽt eius speciei) suscipere nequeunt propter caudarum asperitatem.

De Congro Caput. XXX.

POst planos pisces, oblõgi & lubrici citabũtur, & ante alios Conger subalbus, & teres, qui ingentis Anguillæ speciem præsefert. Hunc Icesius ait omnibus gregalibus piscibus duriorem, & ob raritatem carnium tenuissime nutrire, neque laudabilem præ bere succum, eum tamen stomacho minime esse molestum, aut incom modum. Idque Galenus affirmat, qui dicit Congros parum affer-re nutrimenti, cæterum facillime eorum carnes digeri, atq; secerni, ita ut mirer Albertum magnum, quum dicit Congros natiua quadam proprietate lepram morbum generare. Congros in im-mensum crescere magnitudinem apud Sicyonem Peloponnesiam Eudoxus tradit, ita ut currum longitudine superent. Porro Arche stratus in libro de legibus uentris, Congros in Italia lõge optimos

iudicauit, quod mihi nequaquã uerisimile uidetur, quãdo neq; hodie aulæ principes, neq; ipsi cupediuoræ Congrum magnifaciant, soliq; Hispani Romanæ Vrbis inquilini eum exoticis quibusdam pultarijs incoctum, in summo honore habere uideantur.

De Murena. Cap. XXXI.

MVrenæ toto mari sunt frequentes, sed in Siculo longe maximæ, atque optimæ. eas Columella flutas appellauit, quod summis in aquis fluitent, unde accidat, ut in nimijs solis ardoribus exusta cute sese mergere nequeant, amissaque flexuosi motus agilitate capiantur. Sunt maculosæ & in collo aliquot stellas ad formam Septentrionis habere dicuntur, quæ statim morientibus euanescant. Mira in his sagacitas, nam ut se captas sensere, hamum auidissime deuorant, dentibusque lineam protinus abrodunt, & effugiunt. Veteres Romanos a uiuacitate potius quam a saporis præcellentia Murenas æstimasse crediderim, quoniã magna eorum copia in cotidianos usus, uiuarijs inclusa diutissime poterat asseruari, cæteris piscibus, aut tedio carceris, aut uitio piscinarum facile pereuntibus. Constat enim. C. Hircium ex uiuarijs epulo triumphali, dictatori Cæsari sex milia Murenarum mutua appendisse. Mansuescunt, & de manu hominis escam accipiunt. Crassus ille cognomento diues Murenam altilem adamauit, adeo ut fato suntam aliquãdo luxerit, & tumulo indiderit. Extat quoq; illud salsissimum Crassi dictum, quum. L. Domitio admodum ridenti, atque admiranti, quod mortuam defleret Murenam, respondit mirum quidem esse quod extinctum piscem lachrymis prosequeretur, sed multo quidem admirabilius, quod ipse tres a se elatas uxores.

non lugeret. Extulerat enim tres uxores Domitius, quas quidem ueneno, ut dotibus potiretur, sustulisse dicebatur. Aliquæ etiam fœminæ in delitijs Murenas habuerunt, ut Antonia Drusi, quæ uni spectatæ mansuetudinis gemmas inaures addidit. Vescuntur humanis carnibus Murenæ, idque Vedij Pollionis crudelitate uerũ esse apparuit, qui damnatos seruos in uiuarium demergebat, ut illi non extemplo, sed paulatim in minutissimas discerpti partes Murenarum morsibus absumerentur. Ferunt Murenas in cauda uitalem spiritum habere, propterea illas aliquanto celerius interimi, si in extrema caudæ parte potiusquam in capite uestibus uerberentur. Sãga Romanus Poeta lepidus, cuius beneficio Athæneum latinum legimus, quum Pyrgorum in litore piscaremur, docuit Murenas ab antiquis exossari Plauti authoritate, ut eorũ carnes nullis impeditæ spinis gratiores redderentur, ingentemque ille Murenam binis bacillis utraque manu comprehensis mediam astringendo, detergendoque recte & festiue admodum exossauit. Serpentes cum Murenis coire, quas sibilo e profundis in litus euocent, diuus Ambrosius & complures antiquorum tradunt, cui opinioni Athæneus refragatur, authoritate Andreæ, qui de his quæ falsò credũtur, librum edidit. Murenæ toto anno pariunt, estque degenere earum Murus robustior, & grandior, & unicolor Larici ligno, colore persimilis, ut Aristoteli uidetur, quem Myrinum Plinius appellat. Inuenitur & Murena fluuialis multo minor, quæ unam tantum habet spinam; & Gallaria, authoritate Dorionis ab Athenæo nuncupatur, ita ut arbitrer hanc minorem Murenã intelligere uoluisse Athæneum pro ea, quæ a nobis Lampetra uocitetur, sed de hoc mox diffusæ differemus. Murenarum carnes non minus nutriunt, quam Anguillarum atque Congrorum, ut Icesius asserit. Verum

ab duritie quadam innata & ex tenaci humore laboriosissime dige runtur, sed a lactibus eximijs summam commendationem accipiunt, quibus Heliogabalum Cæsarem insana prodigalitate, quum in mediterraneis esset, aulam omnem, ac rusticos pauisse, Lampridius in historijs affirmauit.

De Acu. Caput. XXXII.

Est & Acus de longorum genere, quæ a Græcis Rhaphis & Bellona dicitur. rostrum habet Gruis, uel Ciconiæ similitudine, colorem uero argenteum, spinam autem, ut Albertus magnus annotauit, uiridis coloris. hic piscis sero parit, & per æstatem tantum, utero dehiscente tempore partus, secus ac cæteris accidat piscibus, qui ipso uuluæ foramine pariunt, ut Aristoteles existimauit. Humidum, bonumque succum eius carnes præbent, sed tardiuscule cæterorum comparatione concoquuntur.

De Anguilla. Caput. XXXIII.

Anguillas, quod anguibus assimilentur. M. Varro dictas existimauit. nascuntur ex limo, algarumq; putredine imis in lacubus & fluuijs, nullo coitu, nullaque fœtura, ut ait Aristoteles. uiuacissimæ sunt, quoniã branchias habent peranguſtas, unde etiam fit, ut turbidas aquas difficillime tollerent. Reperiuntur & in mari Anguillæ secũdis amnibus deuectæ secus ac alijs cõtingat piscibus, qui e mari subire amnes allecti aquarũ dulcedine cõsueuerũt. & eæ quidẽ multo sapidiores uidẽtur, quam ipsæ prognatæ, nutritæq; in amnibus, ueluti quæ uiscosum, lentumq; illum habitũ

penitus exuant salsarum aquarũ egregio temperamento. Neque *tamen credendum est, in alto ac profundo mari dulciorem deesse humorem, quo maxime pisces foueantur*. Nam *ut ait* Aristoteles, *in profundis uadis aquarũ dulcium uenæ perennes existunt, & in ipsa marinarum aquarũ mole portio certa dulcioris humoris reperitur, quum maris aqua, neque simplex sit, neque, ut aliqui uoluerunt, purum elementum. argumento sunt uasa cerea e nauigijs in altum demissa. quæ paucarũ horarum spatio dulci aqua per meatus subtilissimos recepta, manifestissime replentur, ut* Democritus *ante* Aristotelem, *& utroq; posterior* Theophrastus *experimento deprehenderunt*. *Cæterum* Anguillæ *in mari rarissime, frequenter uero in omnibus ferme fluuijs ac lacubus* Italiæ *capiuntur*. *Sed ingentes & sapidissimas alit* Vulsinensis *lacus, quarum incredibilem multitudinem capi uidimus in excipulis ad egressum* Martæ *amnis fabricatis, cum* Alexander Farnesius *Cardinalis* Leonẽ Pontificem *in eam* Amœnissimam *regionem ab* Vrbe, *uenãdi studio secedentem regali magnificentia suscepisset*. Anguillas *omni ex loco, omnique tempore & præsertim circa solstitium* Medici *detestantur*. *Stomachis enim & renibus sunt inimicæ, sed præcipuum sentiunt nocumentum ex earum obsonijs, qui harenulas mingere consueuerunt, quoniam illæ anguillari glutino in calculos cogi & astringi uideantur. podagra quoque laborantibus manifeste officiunt, nec ullis morbis medentur, sic ut inique fecisse natura uideatur, quæ tam suauem refutandis, expuendisque piscibus saporem indiderit*. *Cæterum* Anguillas *minime noxias, sed quæ propter exilitatem commode ueribus torreri non possint, gignit* Serius *Cremonensis agri fluuiolus, qui in* Adduam *excurrẽs,* Vidæ *poetæ paternas possessiones interluit*.

SVbeunt Arnum, & Tyberim Lampetræ, atque in his præsertim omnibus ad generosum habitum adulescunt, Anguillis, uel paruis potius Murenis assimilantur. sunt enim lubricæ, & nigricantes, tendente tamen earum parte prona ad cœruleum colorem, utroque autem gutturis latere foraminulentæ, si quidem septenis paribus fistulis mirabili ordine a natura fabricatis acceptam aquam emittunt, quum branchijs omnino careant, nec cubitalem excedere magnitudinem soleant. Omnibus autem Galliæ Cisalpinæ riuulis, ipsisque præsertim Ticini, atque Adduæ emissarijs multæ reperiuntur prætiosæ admodum, quanquam minimi digiti crassitudinem rarissime superēt. Sed Romanis præcipua nobilitas a magnitudine atque sapore, adeo, ut denis sæpe aureis singulæ ueniant, ipso præsertim uere quo maxime probātur. Neque enim dum ieiunamus & frugi esse debemus, luxuria castigatur. Ret. lit Platina in culinarijs suis duorum Cardinalium luxu, superbiaque certantium ob sonatores centum aliquando argenteorum nummum uni Lampetræ pretium fecisse, quum in foro piscario ambitiosius contendendo eū piscem pertinaci, atque insana profusione ueluti ad hastam licitarentur. Lampetrā neoterici quasi a lambendis petris dictā putant, quam Græcis Galeum, Latinis uero mustellam fuisse arbitramur. Eam Ennius poeta prætiosissimis æqualē facit & Plinius bonitate Scaro proximam esse testatur, & Ambrosius gustu suauem uocat. Porro Galeorum plura sunt genera, ut apud Aristotelem, Athenæum, Oppianumq;, ac ipsum præsertim Galenum licet intueri. dicitur enim piscis Mustela a Galeis, siue ex Mustelino genere, ut Theodorus Gaza passim interpretatur, prolem ore suscipere & rursus emittere, ut illam a piscium maleficorum iniuria tueatur. Cæterum Galenus in tertio libro de alimentis Philotimum reprehendit,

hendit, qui Galeum in ordine duras habentium carnes collocabat, quum Galaxius sit is piscis e genere Galeorum, quem Latini Mustellam appellant, piscis inquit & mollis & apud Romanos gloriosus. Neque enim ille uetus pariter, ac ineptus Galeni interpres unquam pro Galeo Mustellam interpretatus est. Quod profecto Theodorus fecisset, qui semper nominibus Græcis, pro uirili, latina uocabula reddere cõsueuit. Icesius pariter in libro de materia, e genere Galeorum meliores & molliores, Asterias appellauit, ita ut fortasse putandum sit, eum pro Asteria Lampetram innuere uoluisse, quod Lampetra quasi a maculis, quanquam obscurioribus stellata sit, & mollis & delicata. Inuenio quoque nonnullos authores, qui paruam Murenam pro Lampetra intelligant, ut ait Athenæus authoritate Dorionis. apud quem fluuialis Murena, quæ marina sit multo minor, Gallaria nuncupatur, quoniam unam tantum habeat spinam. Potest quoque accidere, ut idem sit Gallaria Athenæi, & gloriosus Galaxius Galeni unius literæ commutatione. neq; enim mirum esse debet, quum utriusq; authoris Græci codices corruptissimi habeantur. Albertus quoque magnus Lampetram, Murenam paruam appellauit, qui quanquam sit ineptus & Barbarus, minime tamen hoc somniasse putandus est, quum ex ueterum potius cõmentarijs laboriosissime excerptis, quam a multo nobilioris ingenij acumine tot, tantaque uolumina condiderit. Id uero me plurimum mouet, ut Galeum pretiosum apud Græcos, nostratem hanc Lampetram non esse existimem, quoniã is Galeus qui Rhodi longe omnium delicatissimus est, ab Archestrato in eo libro, quo uitam quærit Sardanapali, dicitur esse Accipenser, qui Plinio authore rarus inuentu est, & squamis ad os uersis conspicuus. Verum ipsi Græci infinita quadam nominum congerie Accipenserem

appellant, ut qui modo Ellopem, modo Callionymum, modo Anthiam, & pulchrum, & Calichthyn, quem etiam ministri cum tibijs coronati conniuijs inferrent, eum uocare consueuerint. Sed ut arbitrer Lampetram antiquitus fuisse Mustelam, Plinius apertissime suadet, quum dicit in lacu Rhætiæ Brigantino Mustelam esse marinæ æmulam. Nanque is hodie Lacus Hydrius est in Tridentinorum finibus, qui proculdubio antiquitus fuit Brigantinus. Is emittit amnem Clisium in quo Lampetræ reperiuntur. Sebinus quoque Brixianorum Lacus Brigantino proximus, qui hodie Hiseius dicitur & Ollium amnem emittit, ut plures eius accolæ mihi affirmarunt, aliquando Lampetras Hetruscis, ac Romanis spetie, saporeque simillimas præbuit. Neque propterea dixit Plinius marinæ æmulam, quia captam mori intelligere uelit, marinæ enim sunt, quæ in Arno ac Tyberi capiuntur. Distant siquidem longo interuallo pulparum bonitate ab his, quas in alto mari expiscari aliquando solemus, quum subaridæ, agrestesque sint, ita ut exprimere Plinius uoluerit Mustelas, quæ nunquam mare attigerint, sapore commendans dulcibus in aquis reperiri. Neque enim Plinium Lampetras paruas (quas Lampetroccias uocamus) Marinis comparare uoluisse credendum est. nam si de paruis intellexisset, ad Brigãtinum ignobilem lacum & ipsis abstrusum in alpibus minime fuisset recurrendum, quum uti supra diximus, tota Gallia Cisalpina in omnibus fluuiolis ac riuis copiosissime reperiantur. Vnde uero Lampetram antiqui Mustelam appellarint, incertum est. Verum ego piscem illum a longitudine, candoreque uentris & a tergoris superioris subluteo colore (uti ĩ quadrupedibus Mustelis uidemus) dictum esse putauerim. Fuere aliqui eruditiores nostræ tẽpestatis, qui Lampetram apud Plinium Lumbricum fuisse crederent, quum

in nono dicat. Duæ omnino sunt pinnæ longis piscibus, ut Lumbricis et Anguillis et Congris, quum et Lampetræ sint longæ et Lumbricis terrestribus certo confinio assimilentur. Verum, locum ibi deprauatum esse ostendit Alcyonius uir doctiss. quum Plinius eadem uerba ab Aristotele mutuatus esse manifeste deprehendatur. Verba autem Aristotelis hæc sunt ex libro primo de natura animalium. Quæ autem in genere natantium pedibus carent, hæc aut pinnis natant, ut pisces, quorum alij quaternas, binas scilicet parte prona et binas supina habent, ut Aurata, ut Lupus, Alij binas tantum qui longi, leuesque sunt, ut Anguillæ et Congri, aut nullas omnino habent, ut Murena, sed ita mari utuntur, ut terra serpentes, modoque simili repunt in humore. Theodorus autem uertit leuibus loco lubricis, quandoquidem in mendosam Plinij lectionem incidit, nec satis animaduertit, quo pacto castigare eam oporteret, ut librariorum uitio lubricis dictionem in Lumbricis addito. m. litera abijsse omnino credendum sit. porro Hermolaus in castigationibus Plinianis nihil de Lumbricis disseruit, in corrolario autem apud Dioscoridem, quum Mustelam nominaret, quis nam is piscis apud neotericos esset, cautissime subticuit, utpote qui de eo pisce nihil certi adhuc se comperisse meminerat, Quod si hæc nonnullis qui in explorata ueritate morosi sunt, minime satisfecerint, operæpretium erit eos Lumbrici nomen pro pisce apud aliquem idoneum authorem reperire, quod certe nunquam (nisi fallimur) uel accuratissima lectione poterit inueniri. At si lumbricus erit piscis, qui Lampetra dicitur, testimonio alicuius fortasse authoris ab inferis reuocati, quis demum contra piscis erit ipsa Mustela ab antiquis tantopere celebrata? quum nullus fere sit piscis palato gratissimus, cui suum nomen, idemque antiquum non reddiderimus.

Lampetræ igitur suauissimæ sunt, Martio tamen Aprilique mensibus tantum. nam incipiente æstate durescit neruus interior, qui illis pro spina est, cæterum delicatiore quodam condimento multo maiorem, quam ab ipsis pulpis, nobilitatem accipiunt. Necare enim eam in Cretico uino solent, eique myristica nuce os claudere, & foramina illa totidem Cariophylis adimplere, in teganoque conuolutam in spiras additis auellanis tritis, medulla panis, oleo, uino Cretico, aromatibusque ad temperatiores prunas, certis momentis sedulo excoquere, quo condimento Leo. X. in minore fortuna, ioci causa, ut conuiuiũ exhilararet, Marianum Cucullatum salsum & ridiculum hominem memorabili impostura decepit. Nanque funem instar Lampetræ incoctum, multoque illo iurulento immersum grandi in patina apposuit, ut notam omnibus eius edacitatem, gulamque eluderet, qui iam magna pultarij parte absumpta pseudo Lampetram aggressus, diu, multumque cum ea maxillis ac dentibus inhærente colluctatus, cachinnum cunctis tollentibus facetissime respondit, utinam sic mihi sæpius illudatis, nam in hoc condimento non modo funes, sed & ipsas catenas, quibus insani uobis similes uinciuntur, & cum uoluptate quidem absumerem. Cæterum Lampetrarum pulpis nullam uim noxiam inesse putandum est, quando & duricie & lento pingui prorsus expoliatæ sint, quibus maxime conditionibus pisces stomachis incommodi esse consueuerunt. Dicere autem eas ab occultiore potestate neruis aduersari, impudentis, uel scrupulosioris ingenij esse putamus.

QVid Trocta Romanis antiquitus fuerit, haud facile affirmauerim, quando unus tantum e latinis Ambrosius, solusq; ex omnibus Græcis authoribus Aelianus Troctā nōminarint, & id quidem admirandum est, quum omnium qui dulcibus in aquis generētur, hic piscis lōnge nobilissimus æquali cunctarū gentium iudicio censeatur. quamobrem in hoc præsertim pisce cōdonandam mihi ab eruditis ueniam existimo, si ingenue me nondum eius uocabulum a ueteribus usurpatum reperisse, minime inficiabor. Sed Troctam de Luporum genere fuisse apud antiquos crediderim, uti Moderatus Columella curiosos atque oculatos lectores admonere uidetur, quum Lupos sine macula piscinis includi posse asseneret, aliosq; esse Lupos dicat, qui Varij appellentur, ita ut Luporum alij sint sine macula, idest marini, qui & amnes subeant, alij Varij hoc est fluuiatiles qui dulcibus in aquis generentur, unde & Troctam ab aliquibus inglorijs authoribus Varium maiorem appellari uidemus. Certe Trocta admodum uaria est nigricantibus maculis totum dorsum speciose pingentibus. Spigolæ uero unicolores potius atque argenteæ esse uidentur, quanquam & ipsæ ueluti ad retinendam Lupini generis appellationem, subatris punctis, sed minoribus & languidioribus, quam in Troctis uideamus, notatæ sint. Neque enim arbitrandum est Columellam per Lupos traductos in Ciminum & Sabatinum lacus, uel Troctas uel Lutios intelligere uoluisse. supernacaneum enim fuisset Troctas indidisse, quarum maximam copiam suburbani amnes omni tempore suggererent, ut ex Reatinis, Sublaqueanisq; & ex ipso Tyburtino Aniene quotidie uidemus. Præterea neq; Romanæ luxuriæ neq; admirabilioris magnificētiæ fuisset alios quã pelagios pisces illis in lacubus disseminasse. de marinis enim Columella loquebatur, & quidē nobilissimis, ut de

Auratis & Murenis simul cum Lupis ipsis clare testatus est, quos tamen omnes deficiente paulatim eorum sobole, quum diu naturæ repugnare nequiuerint, penitus interijsse manifeste uidemus. Improbumque illud factum & dictum luxuriosum Philippi apud Casʃinatem hospitem certissimam facit coniecturam, Lupū illum, quem ut insulsissimi saporis expuerat, & probro subinde fuerat persecutus, fuisse Troctam, quum in illis amnibus Cassinatium, Soranorum & Arpinatium Troctæ plurimū capiantur, quas Spigolis tyberinis pinguioribus minime comparandas Philippus esse iudicabat. Plinius quoque aliquos Lupos a candore lanatos appellari dicit, & illud quidem proprie & erudite, nam Lupos idest Troctas in uniuersum secundum carnes rubescere, Spigolas autem pelagias pariter ac Tyberinas insigni candore albicare clarissime constat. Cæterum Troctam non facile in Tyberi reperies, sicuti nec ipsam Spigolam alijs in amnibus Vrbi propinquis. Cur autē solus Aelianus Troctam ampliore elogio celebrarit, propterea id accidisse putauerim, quod ille fuerit Prænestinus, & ibi Troctæ plurimæ subiectis in amnibus capiantur. Qua etiam ratione Diuum Ambrosium Antistitem Mediolanensem, ueluti Larianis Troctis assuetum uulgato etiam tum eius piscis nomini inseruire uoluisse, credendum est. Sed Aelianus Troctam e genere marinorum facit, quæ cum Delphinis pugnare soleat, sic, ut id nomen nostrati Troctæ parum conuenire uideatur. eam dicit continuos habere dentes, & eos quidem incisorios, captamque hamo non retrocedere, sed continue sequi, ut eo deglutito, inferiusque demisso lineam abrodat, propterea a piscatoribus hamos ansæ longioris fuisse excogitatos, saltatrixq; ab eo Trocta appellatur. quod & nos hodie uidemus, nam eas aduersos amnes, uel e præruptissimis etiam cautibus deci-

dentes incredibili impetu subire compertum est. ab Nare enim flu-uio in Velinum lacum, qui hodie Pedelucus est, stupenda uelocitate uolucrum modo ascendere creduntur. qui lacus ab altissimo montis uertice certis primo coartatus angustijs, & mox tota aquarũ mole præcipitatus, nec subiectis quidẽ cautibus madefactis, ueluti e cælo in ipsum profluentem Narem effunditur. Nos quoque Troctas maiores audiuimus in Larij ripis lasciuo excursu extremas arenæ margines aliquando ad iusti passus longitudinem prosulcasse. Troctæ longe omnium maximæ centum aliquando librarum pondo Lario in lacu progignuntur, & quidem omni alio, uel marino etiam pisce sapidiores, præsertim si Maio mense & in Brésciæ torrentis ostio capiantur. Mortuæ paucissimis horis summam illam saporis gratiam amittunt, quoniam ob pinguem illam teneritudinem quam ocissime computrescunt. Coquuntur concisæ in tabellas in lebetibus lapideis torno fabricatis, simplici in aqua, multo sale indito, aliaque subinde accersita condimenta penitus aspernantur. Musco enim quodam pruinæ simili paulopost sponte emisso, rubentes pulpæ protinus efflorescunt, ita ut quum refrixerint, multo gratiores esse uideantur. Morus tamen nobilis parasitus, qui plurima, eruditioraque in obsonijs pulmenta commentus est, Troctam cubitalem in præpinguis capi iure coquendam esse censebat, sicuti & Phasianum adultum, quem mediocriter in eodem capi iure elixare, ac demum ad auertendam ariditatem, quæ torrendo conciperetur, omenti hœdini reticulo multis Cariophylorum clauis confixo inuolutum ad mitiorem prunarum uaporem in ueru percoquere consueuit. Soleo ergo plerunque mirari quosdam, qui ut sapientiores uideantur, Benacinum Carpionem, Padanum Silurum, & e mari plures pisces Larianis Troctis uel anteponere, uel exæquare

ſolent, & item Soranæ Troctæ in eo genere principatum attribuant, quum maxime fallantur. Neque enim obſoniorum adeo imperitus eſſe poſſum, ut temere de hac re iudicare ſim exiſtimandus, quum ex ſupero, inferoque mari, cunctiſque prope totius Italiæ lacubus ac fluminibus nobiliſsimos piſces lautis ſæpe conuiuijs guſtauerim, & certa comparatione contulerim. ſed fortaſſe euenit, ut homines ea maxime probent eſculenta, quibus a pueritia inſueuerint, uti nobili accidit Florentino, qui quum in cœna Leonis Pontificis pelagij piſces uario diſcumbentium iudicio certatim atque impenſe laudarentur, extollatis ut lubet, inquit, conuiuæ marinos piſces, ego certe Thraſymeniam Tincam conditam Leucophago, his ueſtris Triglis, Spigolis, & Rhombis prætulero. Quod dictum ut inſulſum, omnibus præ riſu lachrymas excuſsit, & in prouerbium paulopoſt receptum, authori, qui antea ignotus erat, maximam attulit claritatem. Aſſueuerat enim ille Tincæ piſci, qui a Florentinis mediterraneis hominibus ſacri præſertim ieiunij tempore, in ſummo honore habetur. Troctæ pinguiores ut ſunt Larianæ, multo ſucco replere corpora, genitalemque humorem copioſe ſuggerere dicuntur, uti Auicena de omnibus prope piſcibus, ſi recentes & calidi comedantur, uno edicto pronuntiauit. ægris tamen euidentiſsimne nocent, ut pote quæ tarde, laborioſeque in ſtomachis atterantur & ſecernantur. At fluuiales, quæ aduerſo torrentium impetu fatigantur, atque occurrentibus inæqualium uadorum petris illiſæ caſtigatiora ſumina & aridiuſculas carnes oſtendunt, Medici blandiores ægris apponere, commendareque non dubitant. Quas etiam in paralyticorum cibarijs magnopere laudauit ille Plinius, qui elegantem librum de morbis atque remedijs conſcripſit. Fuit is proculdubio Plinio naturalis hiſtoriæ ſcri

ptore

cias uocant. Sunt qui arbitrêtur Squillas esse id Cancrorum genus, quod Gibbum Aristoteles appellauit, uidentur enim Squillæ admodum Gibbæ. Quid autem sit Squilla Iuuenali illo in carmine,

Aspice, quam longo distendat pectore lancem
Quæ fertur domino Squilla.

Ego putauerim, illum Crustaceorum nomina confudisse, uoluisseq; intelligere pro Squilla, Locustam, aut Leonem, qui dominis apponi consueuerint, per Cammaros autem illos scilicet paruos designasse, qui Locustarum ingentium collatione, ueluti minutili, ignobilioribus conuiuis apponerentur. in uniuersum Crustacea ab ouis commendatiora sunt, pinguescereque solent pleniluniis. authore autem Galeno totum Crustatorum genus ob carnium duritiem difficillime concoquitur, salsumque humorem adgenerat, sed aliquanto mitiorem ipsis Testaceis, de quibus mox agemus. Cancri autem & Cancelli, qui caudam non habent, latoque corpore & ualde rotundo constant, quique colore rufescunt, & appensi lineis apud sacellum Hadriani pontis uenundantur, Hecticis & lenta febre laborantibus mire conueniunt, quoniam humidum leueque & ualde refrigerans alimentum præbent, præsertim si (uti præcipit Galenus) in aqua prædecocti magna ex parte salsuginem innatam exuerint. Hunc Cancrum, qui Græce est Carcinus, si in patella uratur uiuus, sub canis syderis ortum, quum sol in Leonem Zodaici transit, a rabido cane commorsis mirifice auxiliari Aeschrion Galeni præceptor affirmauit. Pelops autem Medicus Galeno etiam familiaris id a qualitate materiæ ipsius Cancri, non autem a peculiari eius naturæ proprietate prouenire testatur, cuius opinionem nemo fere secutus est. Sed Dioscorides intellexit de flu

uialibus Cancris, quos cum uite alba concrematos admista gentiana, rabie affectis prospere semper exhibuit.

De Ostreis & alijs Testaceis. Cap. XLI.

E Testaceorum genere, Romæ in pretio habentur Ostrea, Pectunculi, & Tellinæ. Ostrea mittit Corsica, sed raro & sæpe olida, quoniam aduersis tempestatibus impedita nauigatione, uel prædonibus Mauris intercluso mari, non facile ad Vrbem perueniunt. Eæ uero quæ a Pisauri litore paucis ante annis afferebantur, extincta ueluti earum progenie penitus abierunt. Ostrea quum Romana res magnitudinis atque luxuriæ fastigium teneret, a Brundusio in Lucrinum lacum transportabantur, quæ ueluti ea peregrinatione gaudentes, adoptatæque dulcibus aquis mirifice pinguescebant. Fuereque Ostrea adeo in honore ipsis gulæ proceribus, ut in remotissimas a mari regiones ligneis lacubus apportarentur. Refert Athenæus Apitium nobilem parasitum, qui superioris nomine appellari promeruit, uasis summa industria fabricatis ad Traianum in mediterraneis Masopotamiæ contra Parthos bellum gerentem recentissima Ostrea detulisse. Ea maxime probantur, quæ magnarum nauium carinis adhærent, & ab urinatoribus de manu colliguntur. In uniuersum, Ostrea, ut ait Galenus, salsum humorem adgenerant & præsertim si cruda comedantur, propterea tentiginem in salacibus plurimum adaugent, aluum quoque ea mouere Plinius Medicus asserit, qui & eorum testas ambustas dissentericis prodesse, fixam uero eorum carnem a ueneno comesti Leporis marini liberare testatur. Plinij autem naturalis historiæ scriptoris authoritate, stomachum reficiunt, fa-

ſtidijs medentur, molliunt leniter aluum, tenaſmonicos iuuant, & Veneris pruritum ſalſugine ſua uehementer incitant, coctaq; in teſtis, diſtillationibus proſunt. Affinem Oſtreis Pectines ſiue Pectunculi, quos hodie Conchulas dicimus, naturam atque ſapo rem habent. Sunt ſtriatæ & ſubrubra carne, & in Tarentino ſinu laudatiſsimæ & grãdiores, quæ auriti Pectines latine appellãtur, unde Horatius dixit.

Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.

Sequuntur paruæ illæ Conchulæ a ueteribus latinis Mytili, a Romanis autem hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatæ, quæ bellariorum locum obtinent, ſunt enim gratæ guſtui, uerum arenulis ſcatent & propterea calculoſis officiunt. Cinerem earum caſum pilorum in palpebris prohibere Oribaſius affirmat. Sunt & alia Concharum genera prope infinita, ut Purpuræ, Buccinæ, Aures, Digiti, Vngues, Patellæ, Cochleæ, quæ conſulto prætermus, quoniam ſuburbano in mari rariſsime capiantur. Eſt & Echinus non ingratus principum menſis ſpinoſo caſtaneæ tegumento aſsimilatus, cuius generis eſt Echinometra multo maior, in alto tantum mari progenitus, quem Ariſtoteles urinæ diſtillationibus efficaciſsime mederi teſtatus eſt. Venit & inter menſarum delitias Vertibula ſiue Vrtica, callus quidam ad magnitudinem inglandis, cuius duricies, ut ait Ariſtoteles, media eſt, inter teſtam & corium, colore ſuppallido & rubenti, ea frequenter in Pyrgorum litore ad Centumcellas reperitur. quam ſicuti palato iucundiſsimam, ita & ſtomachis minime inſalubrem eſſe conijcimus.

DE SALSAMENTIS.

SVperest ut de Salsamentis pauca attingamus, quæ adeo in honore apud Græcos fuerunt, ut Athenieñses Chereptrili, qui salsamēta uēditabat, filios in gratiā patris ciuitate donarint. Romani quoq; huic rei plurimū studuerūt, ut ex Plinio licet cōiectari. Garū ante alia in pretio fuit, liquamen ex salitorum Scombrorū muria confectū, quod in uarios culinæ usus ueniebat. cōficiebatur optimū in Aphrica, quod sociorū quoq; appellatū est. Sed id hodie penitus exoleuit. Maxima nunc gratia est Cephalorum ouis, quæ geminis folliculis circuncisa parte suminis, recentibus Cephalis eximuntur, quæ Græco nomine passim Oa Taricha, id est salita nuncupantur. Secūdum Oa Taricha, eminet Cauiarium, quod ex Sturionum ouis in Pōto conficitur, ita ut salita in massam ingentē cogātur, & cadis includātur, cruda ea comedimus, uel in panis crustulis ad prunas ustulatis. modico enim igne salsamēta in uniuersum indigent authoritate Athenæi, qui quū de celeriter factis loquimur, in prouerbiū cessisse ait, citius quā salsamenta coquantur, sicuti de Asparagis latini usurparūt. Cauiaria Iulio Secūdo Pōtifici Maximo mirifice placuerūt, quod deiectū ei ciborū gustū sæpius alleuassent, & siti, uinisq; pariter, ut in senibus accidit, mire lenocinari uiderentur. Sūt etiam in summa commendatione ex ipsis Sturionum pulpis Spinalia, sic uulgo nuncupata, quæ laricinis lignis assimilantur. Laudant & Moronem, ignoti nobis piscis prædura frusta, ualdeque rubentia, quæ Mæotidis paludis accolæ mercimonij causa transmittunt, ea prius exedi commode non possunt, nisi aquæ calidæ perfusione molliantur. Sardæ, quæ Plinio, Theodoroque sunt Trichiæ, itemque, quæ uocantur uulgo Aleces, aliquanto Sardis minores, in magno usu, alendis familijs existunt. Sunt ij digitales pisciculi, qui lōge optimi in Liguria saliūtur. eos aliqui

Apuas esse uoluerunt, quæ authoritate omnium fere antiquorũ ex limo fiunt & in magna copia apud Pyreum Athenarum portum capiuntur. Ex Cymbricis quoq; litoribus Aringhæ, pedales pisces in cratibus sale ac fumo inueterati nobis afferuntur, quibus Hermolaus quũ eas citaret propriũ nomen non indidit, utpote qui Alecis uocabulum ab illis gentibus usurpatũ non probabat. Adducuntur quoq; ex finibus Gothiæ, atq; Noruegiæ cubitales Merlucciæ, adeo duræ & extentæ, ut fustibus assimilentur, quas in delitijs Germanorum, qui Vbrem incolunt, esse uidemus. Sed Thynnis præcipue fora omnia & tabernæ salsamẽtariorum replẽtur, de quibus late in proprio capite disseruimus. Salmones etiã Gallia belgica quotãnis mittit, sed in plebis usum, quũ saliti pristinã nobilitatẽ amittant. Cæterum ex salitis palmã, omniũ conf[illegible]ssione ætate nostra obtinẽt Carpiones ex Benaco lacu, qui subfrixi modice saliũtur. Referunt ij Troctarum saporem, atq; ipsam corporis speciem. nam & pulpæ eorum rufescunt & argentea tergora uarijs punctis depinguntur. Sed quæ in Troctis nigra sunt, in Carpionibus rubra conspicimus, ita ut is piscis, qui Ausonio Salar uocatus est, proculdubio esse uideatur, quum in Mosella dicit.

Purpureisque Salar stellatus tergora guttis.

Nullibi quã in Benaco ex omni Italia Carpiones gignuntur. propterea factũ esse crediderim, ut antiqui qui de piscibus scripserunt, ueluti de ignoto pisce potius quam de ignobili nullã fecerint mentionem. Porro omnis generis Salsamẽta sanguinẽ inflamant, bilem augent, & strangurijs obsunt. his uero qui multa infulsa pituita repletum habẽt stomachum, siccando, detrahendoq; auxiliantur, immoderate uero his utentes, uel etiam senes ipsos uehementer ad Venerem incitare pleriq; authores tradiderunt. Finis.

aln pit wa

EDICTO CLEMENTIS .VII.

PONT. MAX.

CAVTVM EST NE QVIS LIBRVM

HVNC ALIOSVE IN OFFICINA

F. MINITII CALVI

PRIMVM EXCVSSOS EXCVDENDOSVE

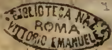
INTRA PROXIMVM DECENNIVM

VSPIAM GENTIVM IMPRIMAT, VEL

AB ALIIS TEMERE FORSAN

IMPRESSOS VENDAT SEV

VENALES HABEAT.

ROMAE EX AEDIBVS

F. MINITII CALVI

ANNO . M . D . XXVII.

MENSE APRILI

PONTIFICATVS . S . D . N.

CLEMENT[illegible] . VII . PONT.

MAX [illegible]NNO . IIII.

